

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Směrování prevence diváckého násilí v ČR
Diplomová práce

Autor: Bc. Jarmila Adamcová
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Jarmila Adamcová

Studium: P15K0128

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: Směrování prevence diváckého násilí v ČR

Název závěrečné práce AJ: Measures to prevent spectator violence in the Czech Republic

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je zanalyzovat současný stav a směr prevence diváckého násilí v České Republice. Jaká vládne názorová hladina ve společnosti ve spojitosti s diváckým násilím. Kvantitativní výzkumné šetření je cíleno na občany Hradce Králové a jejich názor na problematiku diváckého násilí. Na základě vyhodnocení výzkumu získáme oporu pro argumentaci pro profesionály v prevenci, kteří by svou terénní prací přímo na stadionu přispěli k eliminaci, nebo minimalizaci vnějších projevů diváckého násilí při sportovních zápasech.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D.

Oponent: Mgr. et Mgr. Petra Kalibová

Datum zadání závěrečné práce: 6. 11. 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 8. března 2017

Poděkování

Děkuji PhDr. Josefu Kasalovi, MBA, za odborné vedení práce, poskytování rad a podporu.

Anotace

ADAMCOVÁ, Jarmila. *Směrování prevence diváckého násilí v ČR*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. 66 s. Diplomová práce.

V úvodu práce představuji obecnou problematiku diváckého násilí. Obecná část je zaměřena na vymezení pojmů fotbalového chuligánství, definice rozdílu mezi fotbalovým divákem, fanouškem a chuligánem.

Obraz opatření pro minimalizaci diváckého násilí doplňuje vývoj v ostatních zemích Evropy a jejich efektivní řešení. Vyjmenování jednotlivých preventivních i represivních opatření, která obecně vedou k minimalizaci projevů diváckého násilí. Jedná se především o legislativní dokumenty, preventivní opatření bezpečnostních složek a opatření fotbalových klubů.

Výzkumné šetření je zaměřeno na průzkum veřejnosti a jejího postoje k projevům diváckého násilí. Cílem je zjistit, jak veřejnost vnímá divácké násilí. Jaká preventivní a represivní opatření vnímají za efektivní.

Klíčová slova: divácké násilí, fotbalový chuligán, represivní opatření, preventivní opatření,

Anotation

ADAMCOVÁ, Jarmila. *Measures to prevent spectator violence in the Czech Republic*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2017. 66 pp. The Diploma Thesis.

Preface of the thesis introduces the general problematic of spectators' violence. The theoretical part is focused on definition of the basic terms of football hooliganism, definition of difference between spectator, fan and hooligan.

The picture of measures to minimize spectator violence supplements the progress and effective solutions adapted in other European countries. The thesis deals with the particular preventive even repressive measures that generally lead to minimization of spectator violence. Legislative documents, preventive measures of security forces and football clubs' measures are mainly introduced.

The investigative part is focused on public attitudes toward spectator violence. The aim is to explore how is the spectator violence viewed by public and which preventive and repressive measures are seen as effective.

Keywords: spectator violence, football hooligan, repressive measures, preventive measures

OBSAH

1	Úvod.....	1
2	Charakteristika diváckého násilí.....	2
2.1	Divácké skupiny	4
2.2	Fotbalové chuligánství.....	6
2.3	Aktivní x pasivní fanoušek.....	8
3	Historický vývoj ve světě	10
3.1	Anglie	10
3.2	Německo.....	12
3.3	Evropa.....	15
3.4	ČR.....	18
4	Prevence projevů diváckého násilí	21
4.1	Anglický model řešení diváckého násilí.....	21
4.2	Německý model řešení	25
4.3	Opatření pro minimalizaci diváckého násilí v ČR	26
4.3.1	Legislativní opatření.....	26
4.3.2	Policejní opatření	30
4.3.3	Bezpečnostní opatření fotbalových klubů a sportovních stadionů... 33	
5	Reflexe současného stavu prevence ČR	43
6	Postoje občanů	44
6.1	Průzkumné cíle a stanovení hypotéz	44
6.2	Metodologie.....	46
6.3	Charakteristika respondentů	47
6.4	Výsledky výzkumného šetření	50
6.5	Závěr výzkumného šetření	59
7	Závěr	60
8	Seznam použitých zdrojů.....	62

1 ÚVOD

Má diplomová práce nese název směřování prevence diváckého násilí v ČR. Cílem mé diplomové práce je popsat současný stav prevence v oblasti diváckého násilí na území naší republiky. Popsat vývoj diváckého násilí ve světě a příklady možných řešení. Na základě zmapování současné situace a možností získat dostatečnou argumentaci pro profesionála v prevenci. Člověka, který by svou přímou terénní prací na stadionu přispěl k minimalizaci, nebo eliminaci vnějších projevů diváckého násilí při sportovních utkáních.

Proč jsem si vybrala téma diváckého, případně fotbalového násilí? Fenomén diváckého násilí, převážně spojován s fotbalovým utkáním, je „ideálním“ příspěvkem do večerních zpráv. Násilí a sport, jako by odedávna k sobě patřily. Je opravdu divácké násilí takovou hrozbou pro společnost? A pokud je násilí staré jako sport samo, jak je možné, že proti němu dosud nemáme nějaké účinné páky? Represe a prevence. Základ řešení každého problému. Ve své práci uvádím i represivní opatření, pro úplnost a hlavně z důvodu, že i represe působí preventivně. Detailněji se zaměřuji na preventivní opatření, která mají divácké násilí minimalizovat (úplná eliminace je asi jen utopickou představou, nicméně musíme směřovat k tomuto ideálu). Ideální utkání bezpečnostního manažera je zápas před prázdnými tribunami. Jenže bez fanoušků není sport. Jaké jsou tedy možnosti prevence? Nepustit fanoušky na stadion? Vědět, kdo přesně na stadionu je? Pracovat s fanoušky a vychovat si je? Těmto možnostem se věnuji v následujících kapitolách. Jaký je současný stav a směr prevence diváckého násilí v ČR. V empirické části práce se věnuji výzkumu postojů občanů k chování fotbalových fanoušků. Pokud je fotbalové násilí celospolečenským problémem, je nutné vědět, jak tento problém vnímá veřejnost. Jaká vládne názorová hladina ve společnosti ve spojitosti s diváckým násilím. Jak se prevence posunula za posledních 20 let?

Proč jsem si, jako žena, zvolila pro svou práci téma diváckého násilí? Jsem obyčejný řadový občan Hradce Králové. A jsem rodičem. Chci, aby můj syn, stejně jako já, měl dětství spojené se sportem a to i jako divák. Zajímá mě, zda je opravdu nebezpečné vzít své děti na sportovní utkání. Je rodina s dítětem na zápase opravdu ohrožena? Jde o život a opravdu jsou zápasy spojené s násilím v hledišti? Obraz, který nám poskytují media, je, dle mých zkušeností, značně zkreslený. Ale možná

to bude tím, že jsem již okrajově pronikla do zákulisí hradeckého sportu. Jak to vidí občan Hradce Králové? Divácké násilí a nahlížení na něj se liší dle jednotlivých regionů. Dává FIFA, FAČR a Policie ČR nějaké možnosti řešení? Asi je těžké najít univerzální recept na řešení diváckého násilí. Jaké jsou tedy možnosti a jak je jednotlivé kluby využívají? Je nějaké společné řešení, na kterém se shodnou všechny kluby? Na tyto otázky se pokusím dopovědět v následujících kapitolách.

Odborníci na divácké násilí stanovují různé možnosti řešení, ale ti na fotbale (jelikož divácké násilí je převážně spojované s fotbalem) tribuny nezaplňují. Proto se zajímám o názory obyvatel Hradce Králové a jejich pohled na projevy diváckého násilí ve městě. Je opravdu bezprostřední hrozbou a je příčinou toho nejt na zápas?

V úvodu mám hodně otázek, na které se ve své diplomové práci snažím najít odpovědi. Diplomová práce by měla sloužit jako základní text o možnostech preventivních opatření při práci s fotbalovými a jinými fanoušky.

2 CHARAKTERISTIKA DIVÁCKÉHO NÁSILÍ

Evropská unie sdružuje řadu trestných činů pod označením „Fotbalové chuligánství“, včetně násilí proti osobám, škody na majetku, alkoholové a drogové trestné činy, výtržnictví, krádeže a prodej vstupenek na černém trhu. (1, s. 10). V České republice pojem divácké násilí není v současné době nijak přesně definován. Není stanoveno, zda se jedná o jednání o nebezpečné chování při sportovním utkání, pouze na stadionu, nebo i při cestě na zápas. Nejjobecnější charakteristiku nabízí Ministerstva vnitra České republiky (MVČR) *„Nejčastěji je chápáno jako násilné či jinak nebezpečné chování diváků v souvislosti se sportovním utkáním. Takové jednání se může uskutečnit jak na stadionu, tak v jeho okolí, případně při dopravě a přesunu fanoušků. Základním znakem, vymezujícím projevy diváckého násilí je jednání víceméně ohraničené skupiny osob, jejíž hlavní sjednocující prvek tvoří příslušnost k určitému klubu či k reprezentaci určité země. Takové jednání je často plánované a má opakovaný či manifestační charakter. S diváckým násilím jsou často spjaty i další formy protiprávního chování: rasistické projevy, poškozování majetku či chování ohrožující ostatní osoby na stadionu i mimo něj, včetně např. hráčů nebo rozhodčích (rvačky, vrhání předmětů na hrací plochu,*

vstup na hrací plochu...).“ (2, s. 1). Pokud ale mluvíme o pojmu diváckého násilí, nesmíme zapomenout na účastníky jiných kulturních akcí (koncerty, hudební festivaly apod.) s takto širokým pojetím diváckého násilí hovoří i zákon 40/2009 Sb. Trestní zákoník, kdy je jedním z alternativních trestů zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Pokud hovoříme přímo o sportovních (fotbalových chuligánech) je tedy dle Smolíka (3, s. 7) vhodnější použít termín fotbalové chuligánství. Po účely této práce využívám termíny divácké násilí a fotbalového chuligánství, i přes výše uvedené rozdíly, jako synonymum.

Fotbal je zajímavým společenským fenoménem. Fotbal není jen pouhým sportem. Fotbal ovlivňuje společnost, politiku, ekonomiku i mezilidské a partnerské vztahy (3, s. 13). Fotbal dokáže jak spojovat, tak i rozdělovat. Fotbalové svátky, jako Mistrovství světa nebo Eura se mohou stát i „rukojmím“ v ekonomické oblasti. Například v roce 1998 využili piloti společnosti Air France pro prosazení svých požadavků fotbalové mistrovství světa. Piloti stávkovali deset dní. Vedení společnosti jim ustoupilo v zahajovací den šampionátu. V roce 2016 bylo fotbalové EURO opět ohroženo stávkou pilotů společnosti Air France. Piloti naplánovali stávku na období fotbalového EURA. Společnost byla nucena zrušit asi 30 % letů. Přednostně zajistila letecké spojení do měst, kde se konaly zápasy Eura (4, s. 1).

Díky velké oblibě fotbalu je divácké násilí spojené právě s tímto sportem. Ačkoli zmínky o násilí, spojeným se sportovním utkáním, můžeme dohledat i v historických pramenech, poprvé se s pojmem chuligánství setkáváme v Anglii v 60. letech 19. století, označuje kriminální či výtržnické chování (5, s. 10). Největší rozkvět (nevhodně označen v souvislosti s diváckým násilím, ale nejlépe vystihuje podstatu) zažívá fotbalové násilí v Anglii v 60. letech 20. století. *„Přibližně od šedesátých let dvacátého století se v souvislosti s kopanou začaly množit nejrůznější excesy, při kterých se namísto hry a jejích výsledků dostávaly do popředí mediálního, společenského i politického zájmu takové negativní projevy některých návštěvníků fotbalových utkání, jako byly výtržnosti, vandalismus, rvačky a obdobné verbální i brachiální konflikty ústící v agresi mezi násilníky a rozhodčím, násilníky a hráči a násilnickými skupinami navzájem (ať již na stadionech či mimo ně). Rovněž vzrostl počet případů, kdy diváci přicházeli v důsledku vzájemných bitek a potyček v hledištích stadionů o život.“* (5, s. 9). Postupně se fotbalové násilí šíří dál

do Evropy směrem na východ. Anglie, se díky těmto problémům musela vyrovnat s nastalou situací. Díky tomu pochází většina pojmů právě z angličtiny.

Pro vysvětlení příčin diváckého násilí je několik teorií. Zajímavou je pak Systémová teorie: „*Chování diváků, zvláště potom fotbalových fanoušků, včetně jejich nejagresivnějších skupin, je vždy tolerováno jen do takové míry, která je společnosti prospěšná. Ve chvíli, kdy je ohroženo hladké fungování systému, ten zasáhne všemi prostředky, které má k dispozici... Systémová teorie také dává odpověď na otázku, proč se sportovní odvětví těchto fanoušků jednoduše nezbaví. ... Aby mohl sportovní systém fungovat, potřebuje nemalé finanční prostředky. Tyto prostředky přicházejí od jiných systémů, které požadují efektivní protislužbu (reklamu). Ta může být realizována díky vysokému diváckému zájmu. Jedním z předpokladů tohoto zájmu je atmosféra při sportovním utkání.*“ (6, s. 280) Tedy jednoduše řešeno, násilí na stadionu budí emoce, tedy sledovanost, a tedy větší efektivnost případné reklamy. Jejich chování bude tolerováno do té doby, než fanoušci překročí únosnou mez. Tedy do doby, než se „zajímavé jednání“ změní na „opovržením hodné jednání“.

2.1 DIVÁCKÉ SKUPINY

Jak uvádí Šveřepa (7, s. 1) Fotbalové násilí nebo chuligánství, je jednou z forem deviantního chování mládeže. Diváky na tribunách lze rozdělit dle různých kritérií. Mareš, Smolík (5, s. 10) rozdělují aktéry do tří diváckých skupin. Stejně tak Kasal (8, s. 25) rozlišuje tři hlavní skupiny diváků, které jsou na fotbalovém zápase: fotbalové diváky, fotbalové fanoušky, fotbalové chuligány.

- Fotbaloví diváci – Jedná se o největší skupinu na stadionu. Fotbalový divák je nezaujatým pozorovatelem hry. Zajímá se o hru jako takovou. Smolík (5, s. 12) jej přirovnává k divákovi divadelního představení. Takový divák se neidentifikuje s konkrétním klubem. Není ovlivněný rivalitou týmů, je neutrální. Zajímá ho jen děj a atraktivita dění na hřišti. Fotbaloví diváci se neuchylují k násilnému chování, objektivně dokážou zhodnotit zápas (dění na hřišti). Do skupiny fotbalových diváků je snadné se dostat, jedná se vlastně jen o zakoupení vstupenky na konkrétní zápas, nebo zapnutí televize, jelikož o fotbalovém diváku mluvíme i při pasivním sledování hry, a to i zprostředkovaně, například sportovní přenos v mediích. Skupina

fotbalových diváků není pro mladé, kteří se chtějí realizovat, nijak zvlášť atraktivní. Neexistuje žádná hierarchie v této skupině, žádná společná ideologie. Fotbaloví diváci neznají přesně klubové rituály. Fotbalové diváky spojuje jen jeden konkrétní zápas. „Do této skupiny lze řadit i VIP osoby – sponzoři, významní hosté – berou sportovní zápas jako příležitost k uzavírání obchodních kontaktů a lobbingu. Fotbal není prvořadým zájmem.“ (8, s. 25)

- fotbaloví fanoušci – Pro fotbalového fanouška je typické rozdělení na „MY“ a „ONI“. Fotbalový fanoušek „dýchá“ pro svůj klub. Identifikace s klubem je očividná. Fotbalový fanoušek prezentuje svou přízeň klubu replikami dresů, nosí klubové šály, čepice, vlaky atd. Zápas vidí subjektivně. Výrazně reaguje na vývoj zápasu (vyloučení vlastního hráče, chybně odpískaná penalta, ofsajd atd.) Výrazným prvkem je subjektivní zastávání se vlastního klubu, proti klubu soupeřů. Požaduje výhru vlastního klubu a prožívá zklamání, pokud jeho tým prohraje. Fotbalový fanoušek patří do méně rizikové skupiny než fotbalový chuligán. Při vyhroceném utkání (například městské derby) mohou nastat situace, kdy se fotbalový fanoušek (dle výše uvedených kritérií) uchýlí i k fyzickému násilí. Násilí proti hostujícím fanouškům, proti pořadatelské službě, nebo jiným bezpečnostním složkám. Toto chování může být způsobeno požitím alkoholu, ale také pocitem anonymity v davu. „Na rozdíl od běžného fanouška jsou ochotni obětovat pro klub či národní tým i část soukromého života.“ (8, s. 26)
- fotbaloví chuligáni (často nazýváni i hooligans a rowdies) – chuligánské party jsou typické svým násilným chováním. Není zde bezpodmínečně nutná identifikace s konkrétním fotbalovým klubem, ale důležitá je identifikace s vlastní skupinou (5, s. 13). Více se pojmu fotbalového chuligánství věnuji v samostatné kapitole.

Kasal (8, s. 26) ještě definuje Fotbalové vandaly. Osoby, které využívají anonymity davu a porušují veřejný pořádek. Tito aktéři jsou poté mylně v médiích označováni za hooligans. „Jsou to ti, co házejí dýmovnice, v dopravních prostředcích se chovají hlučně, rozkopávají popelnice.“ Tato skupina se snaží právě o zviditelnění v médiích.

Výše uvedené dělení je, s ohledem na nejednoznačnost vymezení přesného a jednoznačného pojmu fotbalové chuligánství, spíše orientační. Hranice mezi fotbalovým fanouškem a fotbalových chuligánem není jasně a striktně definovaná. V úvahu by přicházelo dělení fotbalového fanouška, u kterého je vysoký klubismus, ještě na dvě skupiny a to s ohledem, ke které skupině má blíž hlavně v oblasti násilí. První skupinou by byl **fotbalový fanoušek divák**, který se identifikuje s klubem, rád nosí klubové znaky, zná chorály (fotbalové pokřiky a písně) ale nemá potřebu násilného chování. Druhou skupinu pak tvoří **fotbaloví fanoušci chuligáni**, kteří se identifikují s klubem, nosí klubové symboly, ale je jim blízké násilí.

S ohledem na českou kulturu a s největší pravděpodobností vývoje v oblasti prevence ale i represe (policejních zásahů, bezpečnostních opatření, apod.) se nám vyprofiloval jiný, než je v literatuře popsáný typ fanouška. **Skalní fanoušek**. Takový fanoušek dýchá pro svůj klub. Je si vědom své sounáležitosti s klubem, tvoří na stadionu atmosféru a aktivně fandí. Je si ale vědom negativních dopadů v případě svého chuligánství. Chápe spojitost s klubem: „Co je dobré pro klub, je dobré i pro fanouška.“ Co je ale důležité, není primárně agresivní a odsuzuje nevhodné chování na stadionu, které ohrožuje klub (hlavně finančně – pokuty). Jeden příklad uvádím z Hradce Králové. Hradecký fotbalový klub měl dohodu s fanoušky v kotli. Součástí této dohody bylo mimo jiné, že nebudou odpalovat pyro v hrací době. Klubu za pyrotechniku při zápasu hrozí pokuta za nedostatečně zajištěnou pořadatelskou službu. Fanoušci však tuto dohodu porušili. Klubu byla udělena pokuta 30 000 Kč. Fanoušci se s klubem dohodli na částečné úhradě (50 %) z pokuty, jelikož si byly svého pochybení vědomi, druhá půlka byla ponechána klubu, jelikož i hostující fanoušci pyro odpálili. V kotli poté probíhala sbírka, nikdo neměl povinnost uhradit jakoukoli část, i přes to se na svou část pokuty fanoušci složili a uhradili ji klubu, tak jak přislíbili. „*Pokutu platíme pade na pade, už na svojí půlku máme vybráno. Je potřeba ukázat, že máme koule, a když něco poserem, tak to taky napravíme.*“ (z rozhovoru s fanouškem, r. 2013).

2.2 FOTBALOVÉ CHULIGÁNSTVÍ

Slovo chuligán pochází s největší pravděpodobností z Ruska (9, s. 1) nebo Anglie z 19. století, kdy se stalo synonymem pro kriminální a výtržnické chování (5, s. 10). V Československu slovo chuligán jako jeden z prvních použil v roce 1932 Rudolf

Medek ve své knize *Legenda o Barabášovi*. (10, s. 1) V Československu do roku 1989 se slovo chuligán užívalo spíše pro označení výtržníka, než kriminálního, nebo nějak nebezpečného člověka. Pro aktivní fotbalové fanoušky se používal termín vlajkonoš. Po roce 1989 se slovo chuligán nejčastěji používá právě v souvislosti s fotbalovými výtržnostmi. Jak se postupně zvyšuje násilí spojené s touto skupinou i slovo chuligán mění svou míru nebezpečnosti.

Fotbalový chuligán nemá na prvním místě svůj klub, ale svou partu (tlupu, gang) který má svůj název, svou symboliku, svůj styl oblékání (outfit), často spojený s oblečením sportovních značek. *„Rozšířené jsou různé „rituály“, ať již při povzbuzování, přípravě na násilné střety, při přijímání do gangu, při nakládání s ukořistěnými věcmi soupeřících gangů apod.“* (5, s. 13)

K nejčastějším projevům fotbalového chuligánství patří rasistické, antisemitské a neonacistické projevy. Smolík (5, s. 15) definuje ještě další časté projevy fotbalového chuligánství, mezi které uvádí

- vniknutí na hrací plochu (v současné době již výjimečný jev)
- házení předmětů na hrací plochu (dýmovnice, mince)
- házení předmětů na aktéry hry (hráči, rozhodčí)
- výtržnosti (nejčastěji spojovány s pořadatelskou službou)
- poškozování fotbalového stadionu (vytrhávání sedaček)
- brachiální a verbální násilí (nadávky a posunky)

Násilí mimo stadiony lze jen těžko přisuzovat fotbalovému chuligánství. Je totiž téměř nemožné rozlišit, zda se nejedná o výtržnictví, či vandalismus, který s fotbalem nemá nic společného. Pokud mluvíme o fotbalovém násilí mimo stadiony, jedná se nejčastěji o předem domluvené bitky, které však mají jasná a předem dohodnutá pravidla. Jejich domlouvání probíhá v současné době převážně prostřednictvím internetu. Dále se jedná o demolování prostředků hromadné dopravy při výjezdech, kdy je nejčastěji devastováno vnitřní vybavení. K dalším projevům patří napadání benzinových stanic, případně útok na policejní kordony v okolí fotbalových stadionů.

Smolík (3, s. 55) na základě britského výzkumu autorů Marshe, Rosserové a Harrého z roku 1978 pak dělí chuligány dle sociálních rolí mezi aktivními fanoušky

v kotli (část hlediště, kde se tradičně scházejí fanoušci). Fanoušky rozdělili do sedmi kategorií:

- chant leader – případně se v literatuře můžeme setkat s pojmem „caller“. Jedná se o iniciátora pokřiků. Chorálů. Hodně z nich i vymýšlí. Nejčastěji to je „ten s megafonem“. Bývá často i ideovým vůdcem.
- aggro leader – můžeme ho pojmenovat jako útočníka. Ve výše uvedeném výzkumu jsou útočníci v první řadě, v případě knoflíku se soupeřem (případně jiným rivalem) Mají okované boty, případně i jinou zbraň.
- nutter – šašek
- hooligan – chuligán
- organizer – organizátor
- fighter – rváč. Právě tento typ fanouška je iniciátorem střetů s jinou skupinou. Vyvolávají konflikt, podněcují, vedou útok na soupeřící fanoušky. Při střetu samotném pak ustupují a dávají prostor aggro leadrům.
- heavy drinker – opilec. Osoba, která dokáže vypít hodně alkoholu. Fotbalové násilí je často spojováno s alkoholem.

V kotli se dodržuje jasná hierarchie. Jedná se o hodně homogenní skupinu, s vysokou stálostí. Skupiny fotbalových fanoušků jsou pro mládež vysoce atraktivní. U fotbalových chuligánů se taky setkáváme s rasistickými a xenofobními projevy. Stejně tak projevy nacionalismu. (3, s. 11). Subkultura hooligans se vymezuje vůči ostatním divákům na stadionu, ale i celé společnosti. Jejich chování má své vlastní vzorce a rituály. Jako pro většinu subkultur nabízí internet této subkultuře nové možnosti komunikace. Jak v oblasti prezentace svých akcí, tak i ke koordinaci svých aktivit. Oblíbené jsou sociální sítě (zejména Facebook) a možnost komunikovat pouze v uzavřených skupinách. (7, s. 1)

2.3 AKTIVNÍ X PASIVNÍ FANOUŠEK

Všechny výše uvedené studie rozdělují fanoušky do několika dílčích skupin. Podle výzkumu Football Passion (Fotbalová vášeň) z roku 2008 institutu The Social Issues Research Centre (11, s. 13) dělí fanoušky jen na aktivní a pasivní. Aktivní fanoušci nejsou jen divákem, ale účastní se svým způsobem i hry. Věří, že jejich

přítomnost a rituály mají dopad na výkon hráčů na hřišti. Svým fanděním ovlivňují dění na hřišti. Povinností takového fanouška je být „dobrým fanouškem“. Například Norové dávají přednost označení „supporter“ (podporovatel) před označením fanoušek. Supporter více vystihuje jejich činnost. Podobně člení fanoušky na aktivní a pasivní Italové. Pro pasivní fanoušky mají pojem „tifosi“ (fanoušci) a „ultras“. Pasivní fanoušci jsou jen diváky a ultras vytvářejí atmosféru na stadionu. Považují se spíše za protagonisty, než za diváky.

Obrázek č. 1: Pyro v kotli hostujících fanoušků Sparty (FC HK – AC Sparta Praha)

Důležitým znakem aktivního fanouška je jeho účast na výjezdech (11, s. 15). Aktivní účast na výjezdech je pro fanouška jak časově, tak finančně náročnější, než účast na domácích zápasech. Hostující fanoušci jsou často v menšině, oproti fanouškům domácím. Musí tak vyvinout (například na pokřiky) dvojnásobné úsilí. Navzdory tomu, i když možná právě proto, jsou malé skupinky „těch nejvěrnějších fanoušků“ ochotné cestovat za svým klubem velké vzdálenosti. Někteří fanoušci berou jako svou povinnost účast na výjezdech.

3 HISTORICKÝ VÝVOJ VE SVĚTĚ

Pojem diváckého násilí, nebo fotbalové chuligánství je nejčastěji spojen s Anglií v 60. a 70. letech 20. století. Postupně se násilí spojené se sportovním utkáním, nejčastěji tedy fotbalem, dostávalo postupně na východ Evropy. Medializace chování britských fanoušků pak paradoxně vedla k rozšíření tohoto fenoménu. Předobraz chování „pravého fanouška“ se pak přenesla do dalších Evropských zemí. Výtržnosti fotbalových fanoušků a hlavně jejich řešení a eliminace vedly ke společným dohodám na nejvyšší úrovni, tedy FIFA a EU (dne 19. srpna 1985 byla ve Štrasburku přijata Evropská úmluva o diváckém násilí a neslušném chování při sportovních událostech a zvláště při fotbalových zápasech).

3.1 ANGLIE

Mladí lidé, nejčastěji z dělnické třídy, začali násilnosti při, před a po fotbalových zápasech. V tomto období se v Anglii vytváří velké množství mládežnických subkultur. Změny v životě mladých Britů v tomto období jsou velmi složité a rozsáhlé. Týkaly se oblasti vzdělávání, bytové politiky, ale také v trávení volného času. Jednalo se hodně o komerční způsoby trávení volného času. Většina mladých mužů právě z dělnické vrstvy si nemohlo dovolit komerční způsob života, byli nuceni si svou „pověst“ budovat jinak. Na vzniku subkultury fotbalových fanoušků se podílely i jiné subkultury, a to Teddy boys, mods, rockers a zejména pak skinheads. Pro skinheads je typický kult mužnosti, násilí a patriotismu. Důraz je pak kladen na dělnický původ. (12, s. 132) *„Na konci sedmdesátých let došlo i k symbióze mezi subkulturou skinheads a fotbalových chuligánů v Anglii. Fotbal byl pro skinheads jednou z dominantních událostí týdne.. Násilí na fotbalových stadionech probíhalo jak v době zápasu (zejména gól byl příležitostí pro případný útok na soupeřovy fandý), tak i před utkáním a po něm. Pro skinheads bylo násilí spojené s utkáním rituálem, stejně jako později úspěšné schování zbraně před strážníky. Policie se v reakci na tyto události snažila znepřátelené skupiny separovat, výsledkem však bylo přesunutí násilí mimo prostor sportovních utkání. Napadány byly restaurace, nádražní stanice, tj. většina míst, kde se dala předpokládat přítomnost fanoušků jiného týmu.“* (12, s. 151)

Na tomto místě je nutné poznamenat, že prvotní studie, zabývající se fotbalovým násilím, které vnikly na území Anglie, nehleděly na fotbalové chuligány jako na něco nového. Spíše v jejich chování viděly pokračování vzorců chování předcházejících subkultur mládeže (Mods, Rockers a Skinheads). Pro ostatní bylo fotbalové chuligánství spíše výmyslem hysterických novinářů (13, s. 33).

První publikací, která se zabývala diváckým násilím v Anglii, byla publikace britského psychiatra Johna Harringtona, vydaná v roce 1968. Zpráva byla založena na dotaznících a přímém pozorování. Další podklady získal od zainteresovaných skupin, tedy policie, záchranářů a veřejnosti. Tu oslovil prostřednictvím ankety deníku Sun. Téměř 90 % respondentů se domnívalo, že výtržnosti při fotbale vzrůstají a jsou vážným problémem. Ovšem tento pohled nekorespondoval se záznamy policie. Téměř 50 % z oslovených policejních stanic nezaregistrovalo žádné zvýšení násilností v souvislosti s fotbalem, dvě dokonce zaznamenaly pokles těchto výtržností. Tato zpráva však byla pro své nedostatky vyvrácena (nedostatečné vysvětlení teorií a výběr vzorků respondentů).

Fotbalové chuligánství je založeno na partách – tlupách, většinou mladých „příznivců“, kteří přicházejí na fotbalové stadiony s primárním cílem vyvolat konflikt či bitku s jinými podobnými skupinami soupeřova týmu. Celoevropským trendem patrným od 90. let 20. století je střetávání chuligánských skupin několika desítek či stovek zainteresovaných aktérů mimo bezpečnostně zajištěné fotbalové stadiony, většinou na sídlištích či na předem vytipovaných místech, která jsou pro to ideální (např. místa v přírodě, hřiště, dálniční odpočívadla atp.)

Agresivní chování, které je nyní známé jako fotbalové chuligánství, se začalo projevovat především v Anglii v průběhu šedesátých let, eskalovalo v letech osmdesátých a bylo spojené se sledováním zápasů a jevy jako jsou např.: vniknutí diváků na fotbalová hřiště, házení předmětů na hrací plochu i aktéry hry, verbální i brachiální konflikty ústící v agresi mezi chuligány a rozhodčím, chuligány a hráči, chuligánskými skupinami navzájem, projevy extremismu, nepokoje, vandalství (např. ničení vlakových souprav), výtržnosti, atp. Pověst vynikajících fotbalových klubů Anglie tak byla mnohokrát poškozena řáděním jejich příznivců, což zaznamenala jak britská společnost, tak britský i zahraniční tisk. Ten čas od času poukazuje na tento fenomén, většinou s obavami před příjezdem anglického fotbalového klubu či fotbalové reprezentace Anglie. Problém fotbalového

chuligánství se tak mnohokrát vyskytl jako závažný bod při jednáních britské vlády či parlamentu a častokrát vedl i ke konfliktu mezi představiteli národních států. Analogicky se tímto chováním začaly zabývat i vlády ostatních zemí, stejně jako fotbalové organizace FIFA či UEFA. (3, s. 15-16)

Násilnosti na stadionech vyvolaly u občanů Anglie velké pobouření. Není to tím, že v této době by bylo násilí intenzivnější, ale značnou roli v tomto případě sehrála média. Na základě těchto událostí bylo nutné celou situaci řešit. V roce 1969 byla vypracována tzv. Langova zpráva (skupině předsedal Sir John Lang – v té době ve funkci britského místopředsedy Výboru pro sport). Skupinu dále tvořili zástupci fotbalové asociace, policie, fotbalistů a fotbalových manažerů. Pozoruhodné v té době bylo, že ve skupině nebyl zastoupen nikdo z akademiků (sociologů, psychologů apod.). Skupina se zabývala pouhým řešením vzniklého problému ve společnosti, aniž by znali, nebo porozuměli příčině. Z Langovy zprávy vyplynulo 23 doporučení. Třem pak byla věnována zvláštní pozornost:

- maximální spolupráce fotbalových klubů a policie
- absolutní respektování rozhodnutí rozhodčích (kýmkoliv)
- zvýšení počet míst k sezení na úkor míst ke stání

Následovaly ještě další zprávy, které se dívaly na divácké násilí jako na reakci na ztrátu tradičních hodnot, kdy fotbalový klub patřil ke komunitnímu životu. Nesouhlasnou reakci na jeho profesionalizaci a „zburžoaznění“, na komerční zaměření na platící diváky. (13, s. 34)

Leicesterská škola zakládala vysvětlení chuligánství na sociologii. Hlavním předpokladem je, že novodobý svět očekává civilizovanější chování od svých občanů. Hodnoty moderního „civilizovaného“ světa však nejsou hodnotami nižší pracující (dělnické) třídy. Sociální hodnoty této třídy předpokládají velmi mužné, agresivní chování.

3.2 NĚMECKO

V Německu se projevuje fotbalové násilí nejintenzivněji v 80. a 90. letech 20. století. Tradičním rivalem Němců se stává Anglie. Násilí se projevuje jak na ligové úrovni, tak i při pohárových utkáních. Dalším tradičním německým rivalem

je Holandsko. Ve výše uvedeném období se fotbalové chuligánství týká výhradně západoněmeckých klubů. V sedmdesátých letech vznikají první organizované skupiny při FC Köln a Schalke 04. Nejobávanějšími fanoušky pak v osmdesátých letech minulého století jsou pak fotbaloví chuligáni Borussia Dortmund. Počet chuligánů se odhadoval na cca 250 lidí. Tato obávaná skupina však zaniká v roce 1988 a to po zatčení a uvěznění tvrdého jádra gangu.

Východní Německo se potýkalo s výtržnostmi na stadionech, které ale měli na svědomí východoněmečtí skinheadi. Zvrat nastal po roce 1989, tedy po pádu berlínské zdi a sjednocení Německa. (5, s. 78) Západoněmečtí hooligans pochází ze všech společenských vrstev. V roce 1990 pak došlo k zvýšení počtu hooligans ze střední a vyšší společenské vrstvy. Oproti tomu fanoušci z východního Německa využívali projevů násilí, jako společenského protestu a provokace v souvislosti krize sociální identity. (1, s. 29)

„Často těžká sociální situace na východoněmeckých sídlištích vedla k radikalizaci zde vyrůstající mládeže, jejíž značná část začala navštěvovat fotbalové zápasy s cílem vybit zde nahromaděnou frustraci a agresi. Již na počátku devadesátých let XX. století začaly ve východních částech SRN vznikat organizované chuligánské gangy, které si vzápětí vydobily výsadní postavení na celoněmecké hooligans scéně a staly se velkým problémem pro Německý fotbalový svaz a policii.“ (3, s. 78)

Německá chuligánská scéna je nejvíce spojována s podporou neonacistických, extrémně pravicových názorů a to zejména u klubů z bývalého východního bloku. Nacistické a rasistické chorály nejsou u fanoušků výjimkou. V tomto směru je asi nejčastěji s rasistickým pozadím spojená fanouškovská skupina v Dortmundu. Ultrapravicové postoje těchto chuligánů ale nelze usuzovat pouze z užívání nacistické symboliky a prezentování rasistických a nacistických postojů. Není totiž jasné, nakolik se jedná o vyjádření následovaného politického směru a nakolik se jedná o provokaci (14, s. 5). Dle posledních výzkumů je ale znepokojující, že více než 20 % fotbalových fanoušků v Německu sympatizuješ neonacisty a podobně smýšlejícími politickými proudy (13, s. 55)

Podle zprávy z Evropského parlamentu (z roku 1996) vyplývá, že většina fanoušků pochází ze střední vrstvy (na rozdíl od Britů). Fanoušky pak dělí do tří skupin a to:

- ‚consumer-oriented‘ fan (fanoušek orientován konzumně) který klidně při zápasu sedí na klidném místě a chce vidět dobrou hru. Takový fanoušek si jen vybírá zajímavé zápasy.
- ‚football-oriented‘ fan (fanoušek orientovaný na fotbal) který podporuje svůj klub ‚v dobrém i zlém‘, má své místo na tribuně a nosí znaky (dres, šálu, apod.) svého týmu. Tento fanoušek se účastní všech zápasů svého týmu.
- ‚adventure-oriented‘ fan (fanoušek orientovaný na dobrodružství) který mění své místo na stadionu, a jeho cílem je vidět, že se něco děje. Fanoušci, kteří usilují o násilné ‚dobrodružství‘ a to jak na stadionu, tak i mimo něj.

Německá policie ve své výroční zprávě z roku 1993/4 rozděluje fanoušky pouze podle chování na stadionu. Dělí fanoušky na nenásilné fanoušky (mírumilovné), fanoušky náchylné k násilí (fanoušek, který se bude chovat násilně, pokud bude mít správnou příležitost) a fanoušky skutečně násilné (který se chová násilně). Poslední fanoušci jsou někdy označováni, jako ‚fanoušci kategorie C‘. Pozoruhodné je, že fanoušci, vzájemně znepřátelených klubů, jsou ochotni pozastavit svou rivalitu a spojit své síly – pokud se jedná o mezinárodní utkání – proti společnému nepříteli.

„Vedle chuligánů existují také početné a velmi dobře zorganizované skupiny obyčejných fanoušků a tzv. ultras. První německá ultras skupina vznikla při klubu Eintracht Frankfurt a v dobách své největší slávy sdružovala na 1 000 registrovaných členů. Většina německých ultras skupin udržuje přátelské vztahy s vedením jednotlivých klubů, které dokonce v jednotlivých případech také financuje jejich aktivity. Německé ultras skupiny spolu navzájem velmi dobře komunikují, např. přes organizování celoněmeckých setkání. Každá také vydává svůj zine (ze slova magaZINE – časopis). Určitá specifika mají v Německu i nenásilní fotbaloví diváci (označováni jako Kutten). Na fotbalové zápasy chodí oblékáni v pošitých jeansových bundách a s velkým množstvím klubových suvenýrů. Kutten tvoří páteř oficiálních fanklubů a nebývají s nimi žádné větší problémy. Existují rovněž celoněmecké barevné magazíny fotbalových fanoušků – Match Live a Erlebnis Fussball. (5, s. 81)

3.3 EVROPA

V této kapitole se jen okrajově dotkneme několika zajímavostí ohledně fotbalových chuligánů. Hlavními představiteli diváckého násilí (hlavně ale řešení problému diváckého násilí) jsou výše uvedené Německo a Anglie.

V Itálii je fotbal považován za národní sport. Fotbal má v Itálii velkou tradici. V Itálii byli fotbaloví chuligáni, podobně jako v Anglii úzce spjatí se subkulturou skinheads. Největší koncentrace skinheads byla v okolí velkých měst. V současnosti již vlna skinheads v Itálii odezněla. Na stadionu je možné tak najít dva druhy aktivních fanoušků (tifosi a ultras). Mezi ultras je možné dohledat radikálnější skupiny. Ultras na stadionech vytvářejí atmosféru. Svou spřízněnost s klubem vyjadřují při fandění typickými velkými a složitými chorei (velké sektorové vlajky, transparenty, pyrotechnika) a zpíváním chorálů a pokřiků. Italské skupiny ultras mají jasnou hierarchii a pevnou organizační strukturu (jinak by ani nebylo možné složité choreo akce provést). (5, s. 82-83)

V Maďarsku je fotbalové chuligánství často doprovázeno antisemitismem. Zejména proto, že tradiční fotbalový klub MTK Budapešť byl založen 1888 a financován budapešťskými židy. *Klub MTK, jehož plný název zní v překladu Maďarský tělocvičný kroužek Budapešť, byl založen již v roce 1888 a byl tak jednou z prvních tělovýchovných organizací v tehdejšímu Uhersku. Fotbalový oddíl MTK zahájil činnost v roce 1901. Klubové barvy jsou od počátku modrá a bílá, s výjimkou období kolektivizace sportu, které dobře známe i z naší historie. Klub byl v padesátých letech přidružen k maďarskému ministerstvu vnitra, jmenovitě přímo jako organizační složka maďarské státní bezpečnosti ÁVD, název byl změněn na Rudý prapor Budapešť a klubové barvy na rudou a bílou. Toto období trvalo po celá padesátá léta, avšak poznamenalo klub dodnes vzhledem k neoblíbenosti mezi fanoušky. MTK se dodnes potýká s nálepkou policejního klubu (15, s. 1). V roce 1899 vzniká nedaleko další fotbalový klub a to Fradi Budapešť, který je podporován spíše řemeslníky, dělníky a obchodníky německého původu. (16, s. 8)*

Na klubu MTK Budapešť si můžeme ukázat, že někdy hysterie, ohledně symboliky a fanoušků, může dosáhnout až absurdních rozměrů. *V rámci Evropské ligy se MTK Budapešť vydal na hřiště Vojvodiny Novi Sad. Fanoušci maďarského klubu na tribuně vyvěsili transparent v barvách klubu (modrá a bílá), na kterém bylo*

datum jeho založení (viz obrázek 2). Delegáti UEFA bleskově zareagovali a nařídili transparent odstranit, přičemž hrozili přerušením zápasu, a v případě neuposlechnutí i kontumací ve prospěch Vojvodiny. UEFA v roce založení maďarského klubu rozkryli neonacistickou symboliku: 1888, tj. „18“ a „88“, kde „18“ při přiřazení písmen z abecedy znamená „AH“ (Adolf Hitler) a „88“ je „HH“ (Heil Hitler) (17, s. 1). Židovské kořeny klubu a spojování fanoušků s neonacismem jsou tak více než paradoxní. A to hlavně s ohledem na období druhé světové války, kdy osudy židovských hráčů končili velmi tragicky.

Obrázek č. 2: Fanoušci klubu MTK Budapešť s „neonacistickým“ transparentem

V současné době patří mezi nejobávanější fanoušky v Evropě fanoušci Polska a Ruska. Polští hooligans patří k „nejmladším“ co do vzniku. Jejich vznik se datuje do 80. let 20. století. Jejich brutalita a výborná organizovanost z nich dělají jednu z nejnebezpečnějších skupin vůbec. Polští fanoušci jsou velmi radikální. Například ani při mezinárodních utkání nejsou ochotni dodržet smír a není výjimkou, že jsou při mezinárodních utkáních řešeny potyčky Poláků mezi sebou. Největší rivalita je mezi chuligány Lech Poznań a Legia Varšava (18, s. 1). „Polští fotbaloví chuligáni mají propracované vlastní zásady chování. Do několika bodů je shrnul Roman Zieliński (in 5, s. 97), příznivec klubu Slask Wroclaw a autor knihy Pamietnik kibica:

– Starej se o to, aby na zápasy tvého týmu chodilo co nejvíce lidí. Sám jistě víš, že raději budeš chodit do skupiny, která čítá několik set lidí, než do skupiny, ve které je jich jen pár desítek.

– *Dělej všechno pro to, aby se tvoji druhové nestyděli nosit veřejně barvy vašeho klubu.*

– *Dělej si reklamu, jak jen můžeš. Vydávej časopisy, vezmi do ruky sprej a maluj po zdech.*

– *Nespolupracuj s policií, pamatuj, že se to může obrátit proti tobě.*

– *Eliminuj v zárodku fanoušky lokálních klubů. Nestřp skupinu fanoušků jiného klubu ve svém městě.*

– *Navazuj co nejbližší kontakty s hráči tvého klubu. To vytvoří pevné pouto mezi vámi a klubem.*

– *Fandi vždycky, hlavně ale, když tvůj klub prohrává nebo nemá nejmenší šanci na vítězství.*

– *Ovládej svůj strach. Když tvoji druhové poznají, že se nebojíš, necouvnují nikdy v krizové situaci.*

– *Nechovej se agresivně k „civilistům“. Tím si neupevníš svoji autoritu, ani si nevynutíš uznání obyčejných lidí. Můžeš z toho mít jenom potíže.*

– *Na výjezdech se drž hlavní skupiny. Je to bezpečnější.*

– *Neudávej policii ty, od kterých jsi dostal do zubů. Situace se může jednou obrátit.*

– *Zůstaň co nejdéle pravým fanatikem.*

Nejčastější formy projevů polských fotbalových chuligánů jsou: útok na nepřátelený tábor přes hrací plochu či přímo incident na hrací ploše, napadání nepřátelených chuligánů na místě jejich srazu či přímo před jim vyhrazeným sektorem, napadání během cesty na utkání. Řada chuligánských akcí je předem důkladně naplánována. Na objektech stadionů jsou například ukryté zbraně, dopředu napilované ploty apod. Není výjimkou ani vyslání vlastních špehů do nepřátelského tábora, kteří pak podávají informace o pohybech protivnickovy skupiny. V posledních letech se i v Polsku uplatňuje princip předem domluvených soubojů pouze chuligánských skupin (tzv. „ustavki“). Stále více je propagován rovněž zákaz užívání zbraní, které jsou ve vzájemných potyčkách polských fotbalových chuligánů poměrně rozšířeným fenoménem.“

V Polsku je řádění fotbalových fanoušků spojeno s oběťmi na životech. Bohužel přes různá bezpečnostní opatření se fotbalové chuligánství nedaří zainteresovaným subjektům nějak efektivně řešit. Problémy s polskými fanoušky se objevují i na území ČR. Nejčastěji v souvislosti s Baníkem Ostrava. S ohledem na volný pohyb osob v Schengenském prostoru, není jak zajistit, aby se Poláci na fotbal v ČR nedostali.

3.4 ČR

V České republice není divácké násilí spojené jen s fotbalovými zápasy. Další velkou skupinou fanoušků, s potenciálem násilného chování jsou hokejoví fanoušci. Před rokem 1989 se fanouškům v Československu, které bychom nyní označili jako ultras, říkalo vlajkonoši. Smolík (5, s. 129) rozděluje fotbalové chuligánství v České republice (a v Československu) na dvě etapy. První nazývá „**pre-chuligánská etapa**“. Jedná se období neorganizovaného chuligánství, spojeného nejčastěji s fotbalovým, případně hokejovým utkáním. Jedná se o nahodilé incidenty výtržnictví. Tato etapa je spojená s fotbalem již od počátků. Do této etapy můžeme zahrnout vulgární pokřiky na rozhodčí, soupeře, ostatní vlajkonoše apod. Zajímavá je etapa po roce 1968, kdy nepřátelství vůči SSSR bylo ventilováno fanoušky právě při sportovních utkáních, nejčastěji hokejových. V roce 1969 při mistrovství světa v hokeji ve Stockholmu je možné pozorovat projevy diváckého násilí, které ale mělo jednoznačný politický podtext. Výhra (v obou dvou zápasech) nad Sovětským svazem byla brána jako odplata za okupaci v srpnu 1968. Nicméně politická propaganda využila emocí davu fanoušků pro prosazení politických záměrů. „*StB stála za asi nejvýraznějším konfliktem hokejových oslav – rozbití kanceláře sovětské letecké společnosti Aeroflot v dolní části Václavského náměstí. Už 25. ledna 1969 se výloha Aeroflotu stala při pohřbu Jana Palacha terčem útoku demonstrantů a StB se tím inspirovala. Na chodník před kancelář s předstihem přivezla dlažební kostky, které během oslav její agenti začali házet do výlohy. V té době bylo na náměstí kolem 150 000 lidí a někteří se snadno nechali provokatéry strhnout.*

Protisovětské akce se staly pro Kreml vítanou záminkou k tomu, aby zvýšil tlak na odstoupení prvního tajemníka komunistické strany Alexandra Dubčeka. Na zasedání ÚV KSČ v dubnu Dubček sám požádal o uvolnění z funkce a na jeho místo nastoupil Gustáv Husák. Normalizace v Československu se mohla rozběhnout

naplno.“ (19, s. 1). I další zápasy proti Rusku byly pod značnou bezpečností kontrolou.

Násilí fotbalových diváků se postupně zvyšovalo. Na počátku 80. let 20. století se začíná projevovat větší agresivita diváků. Tehdejší komunistický režim neinformoval o výtržnostech diváků během sportovních utkání. Jedním z důvodů byla cenzura tisku, druhým důvodem pak byl původ problémových fanoušků a politická korektnost. Revoltující fanoušci totiž nejčastěji pocházeli z dělnické třídy, obraz pracovitě dělnické mládeže by tím byl narušen. Násilnost a nevhodné chování byly totiž typické pouze pro kapitalistický západ. Ačkoli nebyla veřejnost nijak o výtržnostech informována, bezpečnost tyto činy tvrdě postihovala. Nejznámějším incidentem té doby je zdemolování vlaku spartánskými fanoušky při cestě ze zápasu v Banské Bystrici. O tomto incidentu byl natočen Karlem Smyczkem film „Proč?“ Tento film však paradoxně zpopularizoval fotbalové fanoušky a jejich agresivní chování, a to hlavně u tehdejší mládeže. Dodnes patří znalost tohoto filmu k základním znalostem fotbalového chuligána.

Další násilné nepokoje, přes tehdejší snahy státní policie, na sebe nenechaly dlouho čekat. Fenomén fotbalového chuligánství se začal mezi vlajkonosi projevovat intenzivněji. Militantní skupiny fanoušků doprovázely Baník Ostrava, Spartu Praha (největší výtržnosti) postupně pak Sigma Olomouc, Zbrojovka Brno, Slovan Bratislava a Spartak Trnava. (5, s. 131-132). Další velkým střetem byl v roce 1988 souboj fanoušků pražské Sparty a Škody Plzeň. *„Měsíc jsme se domlouvali a připravovali bitku. Den před zápasem jsme si v křoví na stadionu schovali řetězy, klacky, praky a flašky ovocného vína. V kotli nás bylo několik stovek a byli jsme připraveni napadnout spartány. Kdo uteče, dostane do držky, řekli jsme si. Před stadionem jich čekalo asi 200. Srotili jsme se a po chvíli na ně vyrazili. Spartáni začali dostávat a většina začala utíkat na nádraží. Běželi jsme za nimi a někteří dostali už po cestě. Na nádraží bitva vyvrcholila. Rvalo se to ve všech podchodech, na perónech, ve spodní i horní hale i na parkovišti. Řež trvala dvacet minut a ukončil ji až příjezd zásahové jednotky. Největší průšvih se stal, když jeden spartán utíkající ze schodů před policajtem nechtěně strčil do staré paní. Ta upadla a na následky zranění zemřela. Bylo to neúmyslné.“* (Football Factory 9/1999, 10 in 5, s.)

Na celou společnost a tedy i na subkulturu hooligans, měl zásadní vliv pád komunismu v Československu po roce 1989. V druhé polovině 90. let 20. století

se začínají organizovat fanoušci v kotlích. O této době mluvíme o druhé etapě, tedy o „**etapě moderního fotbalového chuligánství a organizování gangů**“. Do kotlí se stahovala dospívající mládež, v té době často ze subkultury skinheads. Tento nárůst umožnila i policie, která díky vlastní restrukturalizaci neplnila represivní funkci. V kotlích se začalo vulgárně a rasisticky nadávat, hajlovat apod. Agresivita chuligánů se stupňovala. Na základě těchto skutečností zažívají chuligánské party své „zlaté časy“. Hooligans vydávají své první časopisy (ziny) a vznikají nové internetové stránky. Nejznámější a dosud aktivní stránkou je www.hooligans.cz.

Agresivita roste i mimo fotbalové stadiony. Dochází k domlouvání bitek mimo stadion. Hooligans se ale distancují od fotbalových klubů. „*Jejich názvy obsahují zpravidla slova jako gang, parta, banda, tlupa, komando, klan, divize či ultras.*“ (5, s. 134) Počet členů je velmi rozmanitý od několika jednotlivců až po několik desítek. Největší střety fanoušků a projevů násilí eskalovaly v sezóně 2003 – 2004.

„Nejzávažnější incidenty fotbalových chuligánů v jarní sezóně 2003/2004:

7. 3. 2004 – Jablonec – Slavia

Fanoušci hostů poničili čerpací stanici na Mladoboleslavsku, škoda asi 40 000 Kč.

14. 3. 2004 – Slavia – Sparta

Dva fanoušci obviněni z výtržnictví, škoda za 300 tisíc Kč (dýmovicemi zničený tartan, vytrhány desítky sedaček).

15. 3. 2004 – Plzeň – Baník Ostrava

Zraněn jeden policista, dva fanoušci obviněni.

27. 3. 2004 – Baník Ostrava – 1. FC Brno

13 brněnských fanoušků obviněno, škoda 600 tisíc Kč (zničeny dva autobusy, fanoušci ukradli osmdesát vstupenek, zničili 70 sedaček a vyrabovali stánek s občerstvením).

3. 4. 2004 – Zlín – Baník Ostrava

13 obviněných fanoušků, škoda za 310 tisíc Kč (zdemolovali oplocení stadionu, desítky sedaček, reklamní poutače, ochranné sítě za brankami). Poškozena byla i benzínová pumpa ve zlínské čtvrti Příluky.

4. 4. 2004 – Olomouc – Liberec

Skupina domácích fanoušků napadla autobus s příznivci hostí, škoda 70 tisíc Kč.

1. 5. 2004 – Olomouc – Baník Ostrava

Škoda za 100 tisíc Kč (zničené reklamní panely a ochranná síť).

8. 5. 2004 – Baník Ostrava – Sparta

14 zraněných policistů, 19 fanoušků obviněno z výtržnictví, škoda na zařízení stadionu 120 tisíc Kč (brankové síť, reklamní panely, oplocení, trávník na hřišti, sedačky, stánek s občerstvením).

15. 5. 2004 – Opava – Baník Ostrava

8 zraněných policistů, 9 fanoušků obviněno, škoda nejméně 250 000 Kč (dva zničené vlakové vagóny, zničené reklamní panely, vytrhané sedačky)“ (3, s. 128-129).

Na základě těchto okolností byla vypracována novela trestního zákona, která umožňovala zvýšit trest u násilného fanouška. Tím se odstartovala řada dalších dokumentů a postupů, které měli pomoci řešit divácké násilí na stadionech. Podrobněji se jednotlivým opatřením budeme věnovat v následující kapitole.

4 PREVENCE PROJEVŮ DIVÁCKÉHO NÁSILÍ

Jak je uvedeno výše v Evropě se objevila tzv. „anglická nemoc“. Od počátku 60. let minulého století se na území Evropy více či méně intenzivně objevuje fenomén diváckého násilí. Někdy je násilí spojené s touhou revolty, vyjádření svého nesouhlasu s děním ve společnosti, jinde se jedná o „zábavu“ mládeže. Ať jsou jakékoli důvody, bylo nutné začít tento problém řešit. V historii se setkáváme s tak zvaným anglickým modelem, který je silně restriktivní, nebo německým modelem, který se vydal cestou prevence.

4.1 ANGLICKÝ MODEL ŘEŠENÍ DIVÁCKÉHO NÁSILÍ

Jak se Anglie zbavila chuligánů? Celá situace ohledně anglických fanoušků se vyhroutil při poháru mistrů v roce 1985 v Bruselu. Fanoušci Liverpoolu napadli

ještě před začátkem zápasu fanoušky Juventusů Turín. Ve vzniklé panice a hysterii (italští fanoušci byly ze všech stran obklíčeni a neměli kam uniknout) se fanoušci natlačili na betonovou zeď, která nevydržela a zřítla se. Pod troskami zdi a pod davem umírali lidé. Tehdy jich zemřelo 39 a na dalších 400 jich bylo zraněno. (20, s. 355) Přes tuto tragédii se vedení UEFA rozhodlo zápas odehrát (z obav, že neodehraný zápas by vyvolal ještě větší nepokoje mezi fanoušky, kteří by se přesunuli do ulic Bruselu). Veřejnost byla zděšena, celé drama se odehrálo v přímém přenosu před kamerami televizních stanic. Vít Holubec (český komentátor tohoto zápasu) o zápase uvedl: *„Napojili nás až deset minut před začátkem proti obvyklé půlhodině. Vidím chaos, mlhu, lidi ležící na zemi nebo visící na plotě. Vůbec jsem nevěděl, co se děje. Je to vůbec Heysel stadion? A najednou německá hlasatelka říká: Dámy a pánové, doufáme, že za těchto okolností pochopíte, že odstupujeme od přenosu. A ticho... Obraz běžel dál.“* Ačkoli chtěl od komentování zápasu odstoupit, byl donucen zápas komentovat. *„Ani nevím, co jsem říkal. Jenom vzpomínám, že to byl takovej mdlej zápas. Když jsem přišel domů, říkali mi, že jsem se loučil slovy: Končí přenos 30. ročníku Závodu míru, místo Poháru mistrů. Nikdo si toho ani nevšiml.“* (21, s. 1)

UEFA zareagovala vyloučením všech anglických týmů z evropské pohárové soutěže. U anglických klubů toto vyloučení trvalo 5 let, u Liverpoolu ještě další dva roky k tomu (místo původních 10 let). Před soudem skončilo tehdy 26 identifikovaných anglických rowdies. (20, s. 355) Anglie, vědoma si problémů fotbalového chuligánství, nastavila jasná represivní opatření. Na základě tohoto incidentu byly anglické fotbalové kluby vyřazeny na 5 let vyřazeny z evropských pohárů.

Další incident, který se podepsal na Anglickém modelu, byla tragédie z roku 1989 na stadionu Hillsborough v anglickém Sheffieldu. Zápas FA Cupu mezi Liverpoolem a Nottinghamem Forest přilákal mnoho fanoušků Liverpoolu. Díky dopravním zácpám a dalším okolnostem, dorazilo velké množství fanoušků pozdě. Před turnikety se vytvořil dav. Do začátku zápasu zbývalo jen pár minut. Policie (ve snaze zabránit masakru) dala pokyn k otevření ještě jedné brány, která umožňovala vstup na tribunu na stání, vyhrazenou fanouškům Liverpoolu. Do sektoru se ale tak dostali i lidé bez platné vstupenky, kteří nebyli před tím přes turnikety puštěni na stadion, ale vzhledem k davu se nemohli dostat pryč. Prostor mezi tribunou a hřištěm byl

oddělen plotem. Na tribunu se dostalo mnohem více fanoušků, než jaká byla její kapacita. Nově příchozí – spěchající na zahájený zápas – se tlačili na fanoušky u plotu, kteří neměli kam uniknout. Masa lidí drtila fanoušky před sebou. Přímo na stadionu bylo zraněno na 700 lidí a zemřelo (na následky ušlapání a udušení vstoje) 94 osob. Další muž skonal o čtyři dny později v nemocnici. Poslední oběť tohoto masakru zemřela 4 roky po tragédii. Utrpěl závažná poranění mozku a byl v kómatu. Jeho rodina se po 4 letech domohla odpojení od přístrojů. (22, s. 1) Policie tento incident uzavřela s tím, že se jednalo o nešťastnou náhodu a chybu fanoušků, kteří incident vyprovokovali. „...hrůzná událost se odehrála 15. dubna 1989... Do vyprodaného a plně obsazeného stadionu Hillsborough vnikly tři tisícovky liverpoolských fanoušků bez vstupenek. Pořadatelé a policisté jim v tom nezabránili v obavě, že by tlak davu způsobil neštěstí.“ (20, s. 355) V roce 2012 nařídil nejvyšší soud (na popud rodin obětí) znovu případ k došetření (23, s. 1). V roce 2016 pak soud rozhodl, že za tehdejší tragédii nesou odpovědnost tehdejší policisté, představitelé anglické fotbalové asociace a pořadatelé.

„Co přesně porota konstatovala? Policie v čele s velitelem Davidem Duckenfieldem zásadně pochybila – některá její rozhodnutí přímo vedla k nebezpečným situacím. Stadion v Hillsborough neodpovídal bezpečnostním předpisům. Záchranáři vyhlásili výjimečný stav se zpožděním. Klub nezajistil dostatečné značení na stadionu a na vstupenkách, což vedlo ke zmatkům. A hlavně – chování fanoušků k tragédii nepřispělo.“ (23, s. 1)

Na základě těchto událostí se vláda, v čele s Margaret Thatcherovou rozhodla celou situaci radikálně řešit. Následkem těchto dvou tragédií došlo ke změně legislativy i stadionů, jako takových. Před tragédií v Hillsborough bylo opatřením segregovat fanoušky do obvodově vysoce oplocených sektorů. Po tragédii v roce 1989 (13, s. 118) V srpnu 1989 vyšla tzv. Taylorova zpráva, která obsahovala třiačtyřicet samostatných doporučení, která byla navržena tak, aby se dala ihned provést všemi ligovými kluby a to platných od sezóny 1989/1990. Hlavní doporučení byla:

- přezkoumání kapacit tribun všech stadionů a snížení kapacity o 15 %
- otevření oplocených sektorů fanoušků
- minimalizace sektorů na stání

- revizi bezpečnostních certifikátů fotbalových hřišť
- vytvoření místních bezpečnostních agentů
- neustálé monitorování hustoty davu a to jak policií, tak stevardy

V lednu 1990 vznikla tzv. „závěrečná zpráva“ na základě které byla stanovena ještě další doporučení. Zejména pak úplné zrušení míst na stání, zavedení jen sektorů na sezení, odstranění hrotů z oplocení, černý prodej vstupenek se stal trestným činem, a zavedení nového zákona zabývající se přímo trestnými činy uvnitř fotbalových stadionů, zahrnující i rasový podtext. (13, s. 119)

Tyto změny s sebou nesly nevoli majitelů fotbalových klubů. Veškerá opatření byla natolik finančně náročná, že všechny kluby byly proti zavedení takových opatření. A tak vláda v čele s Margaret Thatcherovou snížila daně, což v průměru znamenalo 100 milionů £ ročně po dobu pěti let na rekonstrukce stadionů a dalších 7 milionů £ na další projekty související se změnou. UEFA i FIFA tento záměr podpořila a navíc deklarovala, že veškerá utkání, odehraná pod záštitou těchto organizací se bude hrát pouze na stadionech s místy jen k sezení.

V Anglii jsou stadiony pod přísným dohledem. Kontrola únikových zón, východů, místa jen k sezení, stewarding (pořadatelská služba, která se věnuje divákům a jejich potřebám), přísná restriktivní opatření (zákon o fotbale) která jsou ve své podstatě prevencí, jelikož každý, kdo poruší tato přísná opatření, bude potrestán. Policie má k dispozici seznam chuligánů, kteří mají zakázaný vstup na stadion a v den zápasu se musí hlásit na policejní stanici. V případě mezistátních zápas musí takový chuligán odevzdat svůj cestovní pas, aby nemohl za zápasem vycestovat do jiné země. Fotbaloví chuligáni jsou pod přísným dohledem, monitorování internetu, apod., aby policie zabránila jakýmkoli domluveným střetům i mimo stadion. Pro samotné rowdies (anglický termín pro chuligány) je potupou, pokud se odehraná bitka zveřejní, či natočí. (24, s. 1). Velkou roli hraje samotný stadion, kdy monitorovací technika je na špičkové úrovni. Kamery s HD rozlišením, záznamy tak nedovolí fanouškům jakoukoli revoltu. Velkou roli v boji proti chuligánům mají i média. Jen výjimečně se ve zprávách objeví nějaký nepokoj fotbalových chuligánů. V případě že dojde k vniknutí na hřiště (například nějakým exhibicionistou) okamžitě televizní vysílání věnuje pozornost něčemu jinému. Díky těmto přísným opatřením došlo téměř k eliminaci fotbalového chuligánství přímo na stadionech.

4.2 NĚMECKÝ MODEL ŘEŠENÍ

Protikladem anglickému modelu, který je značně represivní, je německý model. Německo se k fotbalovým fanouškům staví jako ke specifické subkultuře, která má svá pravidla, svou hierarchii a své pravidelné (ritualizované) vzorce chování. V Německu se zaměřili jak na represivní stránku, tak i na stránku preventivní. Sociální prevence je nedílnou součástí Národní koncepce sportu a bezpečnosti (7, s. 2) *„Prvním krokem k integraci hools do divácké komunity je odstranění bariér, plotů a zdí ze stadionů. Přestane společenské potvrzování tendence hooligans k separaci od okolí. Zároveň hools přijdou o své legitimní bojiště; dnes jsou sektory vlajkonošů na každé utkání dokonale připraveny, aby v nich docházelo k vandalismu a násilí. Média několik dní před utkáním vykreslí atmosféru bitevního pole, policisté jasně vyznačí ring – zde je vše dovoleno, na očích společnosti jsou zavřená víčka policejních kordónů. Problém neexistuje, dokud se drží ve vyhrazeném prostoru.“* (7, s. 2) Cílem německého modelu je najít rovnováhu mezi represivním a preventivním opatřením. Sociální práce s fanoušky, v tomto případě streetwork a fanprojekt je základem spolupráce. *„Streetworker je sociálním pracovníkem, jehož „kanceláři“ je přirozené prostředí klientů – ulice, parky, kluby, herny, nádraží aj. Tedy místa, kde se potenciálně potřební pohybují. Jeho úkolem je vyhledávat a kontaktovat skupiny a jednotlivce, kteří jsou stylem svého života anebo trávením volného času více ohroženi negativními sociálními jevy a následně jim nabídnout, nebo zprostředkovat pomoc. Jde především o ty jednotlivce, kteří sami nejsou ochotni pomoc vyhledat, nebo to nedokáží.“* (25, s. 1) Sociální pracovník spolupracuje s klubem, policií na straně jedné a s fanoušky na straně druhé. Fotbalové kluby si uvědomují, že fandící fanoušci dělají na zápase tu správnou atmosféru, ale je tenká hranice mezi fandícím, zapáleným fanouškem a agresivním fanouškem. První projekt tohoto typu proběhl v Brémách již v roce 1981. Byl to první projekt, ve kterém byli cílovou skupinou pouze fotbaloví fanoušci. Fanprojekty mají sloužit k odvrácení násilí. Jedná se o jakési životní koučování fanoušků. Tato sociální práce zahrnuje podporu, pomoc (např. intervenci v krizových situacích), vzdělání, ale také volnočasové aktivity, jako je třeba organizování výjezdů, nebo výroba vlastních časopisů (13, s. 124). Ukázat neagresivní způsob trávení volného času a neagresivní možnosti řešení konfliktů.

Tento základní německý model poté převzala většina západoevropských zemí.

4.3 OPATŘENÍ PRO MINIMALIZACI DIVÁCKÉHO NÁSILÍ V ČR

Posledních 15 let se vyvíjí práce s fanoušky na území naší republiky. Eskalace násilí v sezóně 2003/2004 s sebou přinesla hodně změn na poli řešení diváckého násilí. Ještě na přelomu století byla ČR zajímavým úkazem. V ČR narůstal problém s projevy diváckého násilí, ale neexistoval žádný zákon, který by celou situaci výrazně řešil ani žádná sociální prevence (7, s. 2). Na přelomu století se fotbalové násilí začíná řešit s větší intenzitou. Tento problém je vnímán jako celospolečenský a stává se tak hlavní prioritou nejen bezpečnostních složek a fotbalových klubů, ale i prioritou politických činitelů. Česká republika je členem mezinárodních organizací, jejichž úkolem je bojovat s projevy diváckého násilí (nejen v souvislosti s fotbalem). S narůstající agresivitou fotbalových chuligánů došlo ke změně v represivním opatření. Po vzoru anglického modelu se řeší přísnější trestání fanoušků. Represivní model by měl sám o sobě generovat prevenci. Došlo k přijetí klíčových dokumentů, díky kterým je možné efektivněji bojovat proti nežádoucím patologickým projevům.

Represivní a preventivní opatření můžeme rozdělit do tří skupin:

- legislativa a další podpůrné dokumenty
- možnosti Policie ČR
- možnosti fotbalových klubů, případně správců sportovních zařízení

4.3.1 LEGISLATIVNÍ OPATŘENÍ

Jedná se o opatření, která vycházejí ze zákona, případně z vyhlášek a různých dohod na nejvyšší vládní úrovni. Jelikož je divácké násilí nejčastěji spojováno s fotbalem, mluvíme pak o nařízeních a doporučeních FAČR (Fotbalová asociace ČR), FIFA (Mezinárodní federace fotbalových asociací) a UEFA (Unie evropských fotbalových asociací).

4.3.1.1 ZÁKON 40/2009 SB.

Jedním z nejvýznamnějších legislativních dokumentů ČR v řešení diváckého násilí (tedy nejen fotbalového) se stal bezpochyby novelizovaný Trestní zákoník 40/2009 Sb. Konkrétně § 76 „Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské

akce“ a § 77 „Výkon trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce“.

(1) Soud může uložit trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až na deset let, dopustil-li se pachatel úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce.

(2) Jako samostatný trest může být trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

(3) Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje účast na stanovených sportovních, kulturních a jiných společenských akcích. (26, s. 1)

Zákon má jasnou inspiraci v anglickém zákoně. V Anglii bylo na konci 80. letech přijato hodně zákonů, které jasně trestaly projevy diváckého násilí. Podobně, jako v Anglii je nad odsouzenými fanoušky dohled. V Anglii se fanoušek v den zápasu hlásí na policejní stanici, v ČR vykonává dohled nad odsouzeným probační úředník. Trest zákazu vstupu spočívá v zákazu účasti odsouzeného na soudem stanovených akcích. Během výkonu trestu zákazu vstupu je odsouzený také povinen spolupracovat s probačním úředníkem, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství. V rámci trestu zákazu vstupu je klíčová oblast spolupráce s Policí České republiky. Pokud považuje probační úředník za potřebné, je odsouzený povinen dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie ČR. Probační plán se odvíjí od pravomocného rozhodnutí soudu, situace pachatele, okolností souvisejících s trestnou činností, analýzy rizik kriminálního selhání a popř. potřeb poškozeného a jeho neplnění je posuzováno jako neplnění pravomocného rozhodnutí soudu a odsouzený může tímto jednáním naplnit znaky trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 337 odst. d) trestního zákoníku. Probační úředník pravidelně informuje soud o průběhu trestu zákazu vstupu prostřednictvím zpráv (27, s. 1). Pro vysvětlení přikládám modelovou situaci z probační a mediační služby – viz Příloha č. 1.

Prvním pravomocný trest zákazu vstupu na stadion pro agresivního fanouška padl v červnu 2010. Tehdy dostal agresivní fanoušek Slavie 2,5 roku zákaz vstupu

na všechna utkání Slavie. (28, s. 1) Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce se v trestním zákoníku objevil od 1. ledna 2010. Ke konci roku 2016 vykonávala probační a mediační služba dohled nad 126 tresty. V roce 2016 bylo uloženo 68 trestů zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. V porovnání s rokem 2015 se jedná o nárůst o 9 udělených zákazů. Od roku 2010 bylo evidováno celkem 358 zákazů vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce z toho bylo 231 zákazů ukončeno (v součtu za všechny roky až do roku 2016). Z výše uvedeného vyplývá, že není problém v nedostatečné opoře v zákonu, ale v justici. Ačkoli zákon umožňuje uložení zákazu vstupu až v délce trvání 10 let, byl nejvyšší udělený trest v délce trvání 5 let. Nejčastěji se jednalo o uložení trestu v délce trvání 2,5 roku.

Již v roce 2010 vydalo Ministerstvo vnitra Zprávu o situaci v oblasti diváckého násilí, s následujícím doporučením: *„V oblasti preventivně – represivních nástrojů je důležité nadále zlepšovat ta opatření, která slouží k tomu, aby se problémoví fanoušci na stadion vůbec nedostali. Určitý rámec je již nastaven jak legislativně (trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce), tak opatřeními jednotlivých klubů při samotných zápasech (zprísněné bezpečnostní kontroly, vstupenky na jméno...) a také postupy Policie ČR. Pro efektivnější naplňování těchto opatření je důležitým předpokladem kvalitní informovanost o osobách, které se dopouští na stadionech výtržností. Protože zákon o Policii ČR umožňuje za tímto účelem předávání informací o takových osobách, musí být nastaven způsob předávání a nakládání s takovými údaji, jaký vyžaduje zákon na ochranu osobních údajů. Takto nastavený systém předávání údajů by mohl být efektivnější než původně plánovaný Centrální klubový registr problémových fanoušků. Poskytování těchto údajů je důležité také z hlediska toho, aby klub mohl po konkrétních jedincích, jejichž chování zapříčiní vznik škody, případně udělení pokuty, zpětně tyto prostředky vymáhat.“*

V roce 2009 byl oficiálně zahájen boj proti projevům diváckého násilí na území ČR. Významné bylo přijetí výše uvedené novely trestního zákoníku, tak i další zmiňovaná preventivní opatření. Tento zákon je stále klíčovým zákonem, ačkoli se FAČR snaží prosadit „zákon o fotbale“, který by řešil sportovní stránku věci. Tedy porušení pravidel na stadionu, pravomoci pořadatelské služby, ale i postihování

trestných činů a přestupků, které jsou spojeny s konkrétním zápasem, tedy pokud se stanou i mimo stadion v důsledku cesty na nebo ze zápasu.

Amnestie prezidenta republiky z ledna 2013 ovlivnila výše uvedený trest, který byl součástí trestu jiného. *„V praxi došlo k tomu, že řada klientů, kteří mají vedle sebe uložen trest zákazu vstupu a podmíněně odložený trest, jim bylo podmíněně odsouzení amnestováno (neboť na něj se amnestie vztahuje) a tím nad sebou nemají hrozbu v podobě přeměny podmíněně odsouzeného trestu na nepodmíněný z důvodu porušení vedení řádného života během zkušební doby – pokud by něco nového spáchali. Zůstává tak pouze možnost nového trestního řízení v podobě maření výkonu úředního rozhodnutí v případě, že budou přistiženi na jim zakázané akci. Pokud jim byl amnestií podmíněčný trest prominut, tak se v tomto případě v příslušném usnesení navíc vyslovuje, že na odsouzeného nelze pohlížet, jako by nebyl odsouzen, neboť v rámci jednoho rozhodnutí je soudem uložen další trest (trest zákazu vstupu), na který se amnestie nevztahuje.“¹*

4.3.1.2 DOHODA MEZI ČMFS A PČR A FAČR A PČR

Dalším významným dokumentem v boji proti fotbalovému chuligánství byla dohoda z roku 2009 a následná dohoda z roku 2013. „Dohoda mezi Českomoravským fotbalovým svazem a Policií České republiky“ a „dohoda mezi FAČR a PČR“ Předmětem první dohody bylo *vymezení některých zásad a forem činnosti a spolupráce při konání mezinárodních fotbalových utkání a utkání v rámci svazu. Dohoda upravuje zejména spolupráci policie a svazu, požadavky na stavebně technické vybavení stadionů první fotbalové ligy a druhé fotbalové ligy a na zajištění bezpečnostních standardů, spolupráci pořadatelských služeb klubů a policie, výcvik a činnost pořadatelské služby klubů a společné mediální politiky.* (29, s. 1)

Klíčovým prvkem v této dohodě je funkce stevardů (pořadatelů) na stadionech. Pořádek již neměla zajišťovat policie, ale právě pořadatelská služba, podobně, jak je tomu v Anglii. Pořadatelská služba v Anglii má však úplně jiné pravomoci stanovené speciálním zákonem (speciální fotbalový zákon), než jak tomu bylo v ČR. V České republice bylo nutné dohledat jak „našroubovat“ zákon na konkrétní pravomoci pořadatelů, které se rovnají pravomocím běžného občana ČR. Cílem legislativy by mělo být absolutní vyloučení nevhodných fanoušků, které na zápasech

¹ z korespondence s Mgr. Stanislavou Sváčkovou, Probační a mediační služba z roku 2013

nechtějí ani fanoušci, ani kluby ani policie. Pokud není kvalitní legislativa, nikdo nic nezmůže. (30, s. 1)

Fotbalová asociace ČR spolu s Policií ČR podepsali v únoru 2013 obnovenou dohodu o spolupráci při pořádání ligových zápasů nejvyšší fotbalové soutěže. Tato dohoda navazuje na dokument z roku 2009, kdy byla zákonem o Policii ČR omezena práce pořádkových sil na stadionech. Zajištění pořádku bylo dáno plně do kompetence pořadatelů. Pouze v případě, pokud se jedná o nezadržitelnou situaci, kdy by bylo v ohrožení zdraví, nebo majetek občanů, vstupuje policie na stadion. Nejčastěji se jedná o vstup na základě výzvy pořadatele. Je však možné, že policie situaci sama vyhodnotí, jako neudržitelnou a v tom případě na stadion vstoupí. Nově, v případě zásahu Policie ČR dojde pořadatelem k přerušení utkání, hlasatel předem upozorní fanoušky, v jakém sektoru bude zákrok probíhat a jakým způsobem. Díky tomu, budou moci fanoušci, kteří nejsou do konfliktu zataženi, opustit bezpečně prostor. „*Je třeba, aby policie měla podmínky takové, aby se plně mohla soustředit na zákrok a neohrozila další občany,*“ vysvětlil policejní prezident Martin Červíček při podpisu dohody (31, s. 1). V případě závažnějších problémů může Policie pořadatele vyzvat k ukončení zápasu. Součástí dohody je nově i tzv. Místní ujednání, které má předem informovat bezpečnostní složky o počtu fanoušků, jejich dopravě, kontakt na pořadatele a další dílčí informace o bezpečnostním opatření na stadionu. Místní ujednání je vyžadováno pouze v případě, kdy je zápas vyhodnocen jako rizikový. FAČR však doporučuje místní ujednání zpracovat na každé utkání.

4.3.2 POLICEJNÍ OPATŘENÍ

Role policie je při řešení diváckého násilí sporná. Policie ČR, zejména pak pořádkové složky, byly v minulosti označovány jako častý spouštěč diváckých nepokojů. Policie byla označována za provokatéra násilností, dle pohledu fanoušků, neadekvátní zásahy např. slzným plynem, byly demonstrací síly, než řešením konfliktu. Na celou situaci je možný dvojí pohled, jeden z pohledu fanouška, a druhý z pohledu policie. Jelikož policie zasahuje pod hromadným velením a velitel zásahu usoudí, že je ohrožený život a zdravý zasahujícího policisty, je možné z taktického hlediska použít i prostředky typu slzného plynu.

Původní dohoda mezi Českomoravským fotbalovým svazem (v současné době Fotbalová asociace České republiky) a Policií ČR zavedla funkci „spottera“. Jedná se o policistu v civilu, který je mezi fanoušky, nejčastěji v rizikových sektorech. Tohoto policistu je možné, na požádání klubu nebo svazu, delegovat i na zahraniční zápas (klubový zápas, ale i zápas české reprezentace). Jak jsem uvedla v předchozích kapitolách, panuje v kotli jasná hierarchie a lidově řečeno, každý zná každého. V některých klubech funguje spotter, nebo jakýkoli tajný policista, pouze oficiálně, jelikož fanoušci policistu znají.

Obrázek č. 3: Policie ČR na stadionu v Hradci Králové při utkání s AC Sparta 27. 11. 2016

Dohoda mezi policií ČR a FAČR z roku 2013 umožňuje doprovod fanoušků. V praxi funguje následovně: pokud policisté vyhodnotí výjezd fanoušků nějakého sportovního klubu jako rizikový, bude pořádková jednotka zabezpečovat jejich dopravu do soupeřova města. Tam je předá místním policistům a po zápase zase zajistí jejich cestu zpět. *Mluvčí hradecké policie Ivana Ježková dodala, že předmětem zájmu budou hlavně hromadné přesuny fanoušků, tedy jejich cesty vlakovou nebo autobusovou dopravou či v kolonách většího počtu aut. „Pokud policisté z jiného kraje doprovodí fanoušky domovského klubu do Hradce, budou nám samozřejmě připraveni pomoci při našem opatření, nicméně jejich hlavním úkolem bude dohled nad dodržováním zákonů po cestě na a z utkání,“ uvedla Ježková. Účastnit*

by se těchto úkolů v celém kraji měli nově členové Pohotovostního a eskortního oddělení, které bude ještě letos (rok 2013) pravděpodobně zřízeno. V dohledu nad chováním problémových fanoušků při utkáních se nic nemění. „Budeme i nadále dohlížet nad veřejným pořádkem mimo stadion. Pokud budeme pořadatelem požádání o provedení zákroku na stadionu, tak ho provedeme a vyúčtujeme pořadateli,“ vysvětlila mluvčí. (32, s. 1)

Veškerá výše uvedená opatření jsou represivního charakteru. Prevence se objevovala, pokud k ní došlo, až jako sekundární jev. V této souvislosti se nejčastěji mluví o anglickém modelu řešení diváckého násilí, kdy na stadionech vládnu přísná pravidla a jejich nedodržování se velmi přísně trestá. Bohužel v ČR se tato opatření nesetkala s výraznějším ohlasem. S ohledem na vývoj situace kolem fanoušků v zahraničí, se i u nás začala projevovat preventivní opatření, která neměla vyvolávat tolik negativních emocí. V rámci policejních opatření se jedná o tzv. antikonfliktním týmu.

Obrázek č. 4: AKT v Hradci Králové při zápasu FCHK – Sparta Praha 17. 3. 2013

V roce 2005 zřídila Policie ČR nový speciální tým. Jedná se o neozbrojené policisty v civilu označených reflexní vestou s nápisem „antikonfliktní tým“ jejichž cílem je preventivně působit, hlavně prostřednictvím komunikace, a tím předejít protiprávnímu, většinou agresivnímu, jednání. (33, s. 1-78)

Základním úkolem antikonfliktních týmů je transparentním způsobem prostřednictvím sociální komunikace předcházet agresivnímu jednání osob; k tomu určení policisté

- *se orientují na cílovou skupinu účastníků akce nebo shromáždění, na místní obyvatelstvo, diváky a na zástupce sdělovacích prostředků*
- *vysvětlují v rámci rozhovorů smysl a účel příslušných policejních akcí a policejních opatření a v případě potřeby diskutují s osobami i o blízkých oblastech problémů*
- *upozorňují účastníky akce nebo shromáždění na zákonné povinnosti policie v případě spáchání protiprávního jednání (34, s. 61)*

Nejčastěji se jedná o akce, u kterých se předpokládá účast většího počtu osob.

Nasazení antikonfliktních týmů se osvědčilo zejména ve třech oblastech praktických policejních činností:

- *při doprovodech fanoušků na riziková utkání*
- *při srazech a pochodech extremistických skupin*
- *při konání velkých hudebních a kulturních akcí (34, s. 61)*

Předobrazem tomuto týmu byla činnost německých policistů a jejich „Anti-konflikte team“, který vznikl v druhé polovině devadesátých let. Nejvýznamnější akcí německého AKT pak byla účast na technoparty LOVE PARADE v Berlíně. *AKT není nasazován při každém policejním manévrování, pouze tam, kde lze očekávat větší emocionální vybuzení osob a kde hrozí střety s názorovou protistranou. (35, s. 5)*

Za celou dobu působení AKT na území ČR nebyl žádný ze členů týmu zraněn, nebo jinak napaden. Důležitým prvkem v AKT jsou ženy. Jedná se o výhodu slabšího pohlaví. *„Jen ženy v týmu dostávají od fanoušků nabídky k sňatku.“*

4.3.3 BEZPEČNOSTNÍ OPATŘENÍ FOTBALOVÝCH KLUBŮ A SPORTOVNÍCH STADIONŮ

Poslední skupinou opatření jsou taková, která může zajistit fotbalový klub případně fotbalový stadion. Jedná se většinou o preventivní opatření, jelikož kompetence fotbalových klubů jsou minimální.

4.3.3.1 ADRESNÝ TICKETING

Adresný ticketing je forma prodeje vstupenek, která obsahuje kromě běžných údajů o pořádání utkání také informace o vlastníkovi zakoupené vstupenky. Tento typ prodeje by měl zajistit konkretizaci údajů o návštěvnících rizikových zápasů. K tomuto typu prodeje vstupenek se přistupuje pouze tehdy, pokud je utkání označeno za rizikové. Do vstupenky je elektronicky zaznamenáno jméno, příjmení a datum narození. V případě, že se jedná o hostující zápas je navíc vytvářen jmenný seznam majitelů vstupenek, pro potřeby Policie ČR. Celý postup uchovávání a následné skartace dat probíhá v souladu se zákonem na ochranu osobních údajů. V minulosti měl zavedený adresný ticketing Baník Ostrava. Díky tomu měl i výborně zpracovaná pravidla, která byla k dispozici na internetových stránkách klubu.

„Pravidla adresného ticketing při rizikových utkáních FC BANÍK OSTRAVA, a.s. (36, s. 1)

V případě, že klub, místní samospráva a integrovaný záchranný systém označí zápas za rizikový, probíhá prodej vstupenek na domácí i výjezdová utkání formou adresného ticketingu.

2. Adresný ticketing je forma prodeje vstupenek, která obsahuje kromě běžných údajů o pořádání utkání také informace o vlastníkovi zakoupené vstupenky.

3. Pro záznam informací o vlastníkovi vstupenky je vyškolen prodejní personál, a to nejen pro prodej vstupenek na domácí zápasy, ale také pro prodej vstupenek na zápasy výjezdní.

Zaznamenávání informací o vlastníkovi probíhá dvěma způsoby:

4. a) fanoušci jsou povinni uvést při nákupu své jméno, příjmení a datum narození, a tyto údaje jsou elektronicky vpisovány na vstupenku,

4. b) specifickou skupinu záznamů se jménem, příjmením a datem narození tvoří prodej vstupenek na riziková utkání pro hostující fanoušky (ať už pro hostující fanoušky přijíždějící na utkání do Ostravy nebo pro domácí fanoušky vyjíždějící na venkovní zápasy). V těchto případech je vytvářen, kromě zanesení výše uvedených údajů na vstupenku, jmenný seznam majitelů vstupenek pro účely Policie ČR.

5. Doba uchovávání informací o vlastníkovi vstupenky:

a) informace o vlastníkovi vstupenky, které jsou zaznamenávány elektronicky, jsou uchovávány po dobu 30-ti dnů od konání utkání. Následně dojde k jejich automatickému výmazu z databáze dotčeného utkání,

b) informace o vlastníkovi vstupenky, které jsou zaznamenávány písemně a kromě vpisování na vstupenku jsou pro bezpečnostní účely sepisovány i jmenné archy, jsou tyto archy uchovávány po dobu 24 hodin od konání utkání a pokud si tyto archy ve výše uvedené lhůtě nevyžádá Policie ČR (z důvodu řešení přestupků proti Návštěvnímu řádu nebo kvůli jiné trestné činnosti), dojde k jejich skartaci.

Pokud subjekt údajů vznesl jakékoliv námitky k rozsahu, účelu a formě zaznamenávaných informací může požádat písemně FC Baník Ostrava, a.s. o vysvětlení. Pokud následně nebude subjekt údajů spokojen s přístupem FC Baník Ostrava, a.s., může se následně obrátit na Úřad pro ochranu osobních údajů (ÚOOÚ) nebo se může se svým podnětem obrátit na úřad přímo.“

Od sezóny 2015/2016 se fotbalové kluby rozhodly, že mimo vysoce rizikových zápasů, nebudou již vstupenky tímto způsobem prodávat. I tak se ale stadiony snaží zajistit a zmonitorovat, koho mají na stadionu. Slouží k tomu permanentní vstupenky, kde jsou osobní údaje uvedené, případně karty fanouška a jiné zvýhodněné věrnostní programy.

4.3.3.2 KVALITNÍ NÁVŠTĚVNÍ ŘÁD A LICENCOVANÝ STEWARDING

Jedním z možných preventivních opatření se může stát kvalitní návštěvní řád. Sportovní stadiony a kluby mají malé pravomoci, jaké fanoušky na stadion pustit a jaké nikoli. Kvalitně zpracovaný návštěvní řád by mohl dobře fungovat. Kluby mají za povinnost, mít viditelně vyvěšený návštěvní řád. Zakoupením vstupenky dochází ke vzniku obchodního vztahu mezi pořadatelem akce (v našem případě fotbalového utkání) a návštěvníkem. V případě, že dojde k porušení návštěvního řádu, má pořadatel právo jednostranně ukončit smluvní vztah a návštěvníka vyvést ze stadionu. Stejně tak má pořadatel akce možnost, stanovit si podmínky, za kterých je návštěvník vpuštěn na stadion. Do těchto podmínek je možné zahrnout i osobní prohlídky, které často riziková utkání doprovázejí. Kvalitní návštěvní řád ale nemá smysl bez kvalitní pořadatelské služby.

V zahraničí je v prevenci fotbalového násilí proto využíván tzv. licencovaný stewarding. Tento systém je uplatňován například ve Velké Británii nebo

v Holandsku. Model vzdělávání je v současnosti řešen také na evropské úrovni v rámci aktivit EU na poli boje s diváckým násilím. Jedná se o systém vzdělávání pořadatelské služby. V ČR má klid na stadionech zajišťovat pořadatelská služba (někdy bezpečnostní služba, bezpečnostní agentura, security, apod.). Česká legislativa ale nedává pořadatelům speciální možnosti, jak by mohli účinně zasahovat proti projevům diváckého násilí. Jediným jedinou pákou je pro ně návštěvní řád. Pořadatelská služba byla v minulosti několikrát zmiňována, jako iniciátor střetů s fanoušky. Je pravda, že někdy je mezi pořadatelem jedinec, který v minulosti byl fotbalovým chuligánem a jde se na stadion jen poprat, ale z druhé strany.

Obrázek č. 5: Pořadatel s upozorněním před kotlem domácích fanoušků FC Hradec Králové 27. 11. 2016

To je potom věcí manažerů, kteří mají za úkol vybírat do těchto pozic vhodné kandidáty. Licencovaný stewarding není jen o kvalitních lidech, kvalitním vzdělání, ale také o kvalitním zázemí pro ně. Jak uvedl Martin Synecký při fotbalovém fóru UHK, „Kluby jsou ochotné utratit miliony za hráče, ale nejsou ochotny uhradit desetitisíce za pořadatelskou službu.“ Jako příklad uvedl zahraniční model, kde mimo jiné dostanou pořadatelé na každý zápas jednotnou uniformu (čistou, vypranou), a mají vhodné zázemí na stadionu (šatny, sprchy apod.) Pokud se klub

k pořadateli chová důstojně, je velká pravděpodobnost, že se pořadatel k divákovi bude chovat stejně.

Katedra sociální patologie a sociologie Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové pořádala v květnu 2014 společně s FAČR školení manažerů pořadatelů fotbalových utkání. Následně proběhlo dvoudenní školení stevardů. Na těchto setkáních se účastníci kurzů učili, jak pracovat s fanoušky a jak reagovat ve vyhrocených situacích. Avšak prvotní nadšení pro řešení vyrchalo a v současné době není připraven, ani plánován žádný obdobný projekt.

4.3.3.3 SLO – SUPPORTER LIAISON OFFICER

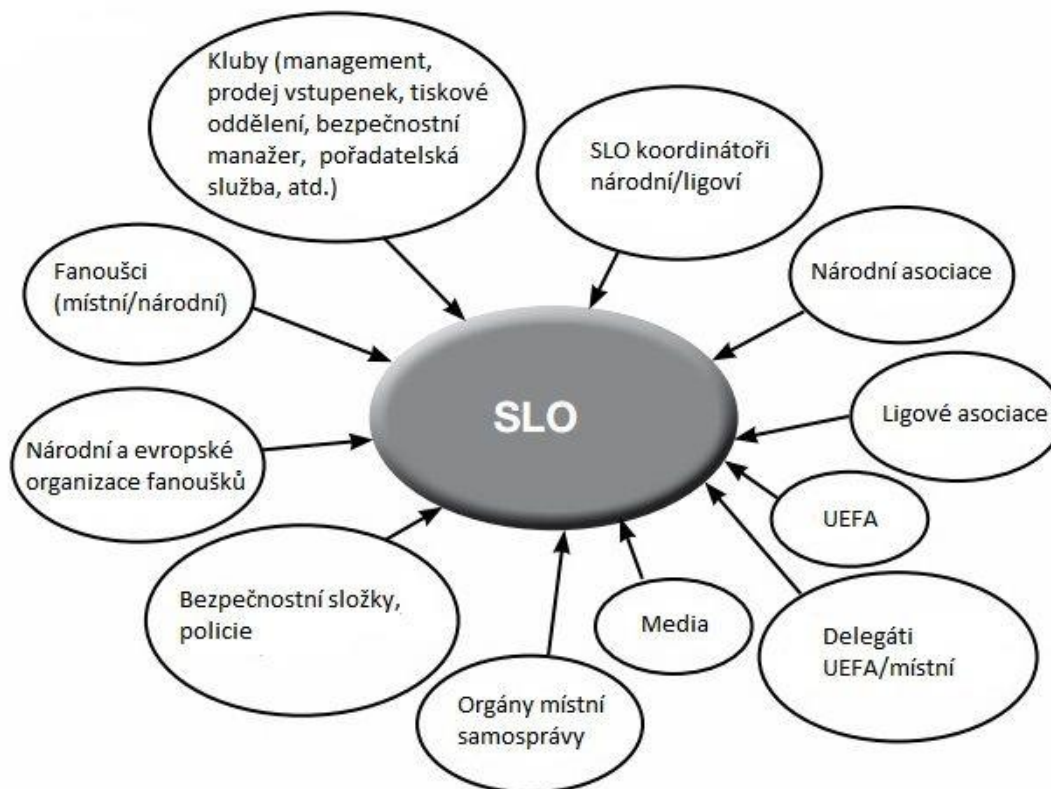
V současné době nemá SLO v ČR vhodný překlad. Jedná se o prostředníka mezi fanoušky, klubem, policií. SLO je svou prací streetworker, který pracuje pro klub, ale s fanoušky. Jeho náplní je komunikovat s fanoušky, najít vhodný prostor pro realizaci fanoušků, například zboží ve fan shopu, o které bude zájem (fanoušci si navrhnou, co chtějí, klub bude mít jistotu odbytu) dále práce na choreech apod. SLO je spolu s fanoušky v kotli. Důvěra je v této pozici klíčová. „*Fanoušci v kotli někdy ventilují svůj nesouhlas s vedením klubu. Mě platí klub, ale abych pracoval s fanoušky. A tak někdy musím být slepý a hluchý.*“ Jak uvádí Čarnogurský (SLO FC Slovan Liberec) „*Fanoušci jsou součástí klubu, ne jen potencionálním problémem.*“

Hlavní role SLO

- je „mostem“ mezi fanoušky a klubem. Přispívá k zlepšení vzájemné komunikace
- musí být důvěryhodným partnerem pro obě strany, jelikož jeho práce je závislá pouze na informacích, které získává
- informuje fanoušky o rozhodnutí učiněných vedením klubu a zajišťuje zpětnou vazbu od fanoušků
- nespolupracuje pouze s fanoušky, ale i s bezpečnostními složkami,
- komunikuje se SLO ostatních klubů a tak před zápasem je možné předat fanouškům bezpečnostní a další pokyny (37, s. 10)

Fanoušci mají prostřednictvím SLO možnost vyjádřit se k dění v klubu. Není pravidlem, že se klub pouze řídí přáním fanoušků, ale již samotné zapojení do debaty hraje významnou roli. Díky tomuto přístupu má fanoušek pocit zapojení do dění

v týmu. Tím se prohlubuje pozitivní mínění o klubu a fanoušek, který je pozitivně naladěný na svůj klub, nejedná agresivně, aby tím svůj klub poškodil.

Obrázek č. 6: SLO bezprostřední komunikace (37, s. 14)

Práce s fanoušky spočívá nejčastěji v zajištění komunikaci s klubem a dalšími subjekty, se kterými se fanoušci setkávají (Policie ČR, pořadatelská služba, atd.) SLO je se svými fanoušky. V době zápasu je v kotli. V případě bezpečnostních opatření se snaží komunikovat s bezpečnostními složkami. Jelikož se jedná o zaměstnance klubu a ne jen „jednoho z fanoušků“ má výhodnější pozici pro komunikaci a vyjednávání, nejčastěji ve spojitosti s výjezdem fanoušků. SLO hájí zájmy fanoušků. Od fotbalové sezony 2012/2013 je SLO povinně součástí klubů, které hrají zápasy Evropského poháru. Od sezony 2013/2014 je povinností klubů, hrajících 1. fotbalovou ligu stanovit SLO². V současné době nemá většina klubů pozici SLO jako takovou. Například v FC Slovan Liberec je SLO součástí pozice manažera marketingu a komunikace. UEFA v roce 2011 vydala manuál *UEFA Supporter Liaison Officer Handbook* který je klíčovým dokumentem pro práci SLO. Na Slovensku je možné tento dokument dohledat pod názvem *Koordinátor styku*

² informace z fotbalového fóra UHK (2013)

s fanúšikmi. V ČR zatím dokument přeložen nebyl, ačkoli jedním z autorů dokumentu byl již zmiňovaný Tomáš Čarnogurský z FC Slovan Liberec.

4.3.3.4 KAMEROVÝ SYSTÉM A DALŠÍ VYBAVENÍ STADIONU

V ČR je nastavený zvláštní systém. Všichni, od klubů, přes fanoušky a politické představitele chtějí řešit problém diváckého násilí. Pokud ale dojde ke konkrétním krokům, jsou dělány polovičatě. Například dohoda z roku 2009 mezi ČMFS a PČR mimo jiné stanovuje zavedení bezpečnostního kamerového systému k monitorování a tak k odhalování pachatelů bezpečnostních incidentů. Na rozdíl od zahraničí, kde kluby dostaly pro realizaci bezpečnostních prvků dotace (např. v Anglii uvedená sleva na dani a podpora od vlády) v ČR jsou těmito dodatečnými finančními náklady zatíženy kluby. Není tedy divu, že v případě, kdy se jedná o klub, který není příliš finančně zajištěn, dojde pouze ke splnění požadavku, ale jen způsobem „aby se vlk nažral a koza zůstala celá. A tak se stává, že bezpečnostní kamerový systém odpovídá zadaným požadavkům, nicméně neodpovídá původním představám, kvůli kterému byl tento bezpečnostní systém zaveden. Například malé rozlišení kamer, jejich nedostatečné vhodné pokrytí celé plochy stadionu apod. Přitom kvalitní kamerový systém by mohl objasnit spoustu trestných činů a přestupků, které se v kotli i mimo něj stanou.

Dalším příkladem přijetí jen části postupu je řešení trestných činů a přestupků v průběhu zápasu. V zahraničí mají pro tzv. zkrácené trestní řízení určité zázemí. Provinilý fanoušek tak rovnou ze zápasu odchází s trestem. V ČR tento systém funguje na principu „pojízdné maringotky“, která je připravena jen pro zvláště riziková utkání. *„Tvrdý postup proti fanouškům, kteří porušují zákony, si obě instituce chtějí vyzkoušet už tuto sobotu (květen 2008), kdy se v rámci předposledního ligového kola hraje rizikový zápas mezi pražskou Spartou a Baníkem Ostrava. Městský soud v Praze připravil opatření, které využívá platný trestní řád – možnosti zkráceného přípravného řízení. V praxi to bude vypadat tak, že přímo na stadionu Sparty na Letné vznikne v době zápasu provizorní jednací síň. „Pokud dojde k zadržení pachatelů výtržností na stadionu při zápasu nebo těsně po něm, budou pachatelé předvedeni přímo před přítomného státního zástupce, ten ve zkráceném přípravném řízení rozhodne o jeho případném předání přítomnému soudci, který rozhodne přímo na místě,“ řekla LN Jitka Zinke z tiskového odboru ministerstva spravedlnosti.“ (38, s. 1).*

Současná diskuze kolem stadionu vnímá jako adekvátní řešení problému s fotbalovými fanoušky výstavbu nového stadionu dle anglického vzoru. Z pohledu fanoušků se jedná nejčastěji o sektor kotle. Dle nařízení o fotbalových stadionech musí být na stadionu místa jen k sezení. Díky tomu se na stadionu mohou odehrát zápasy pod záštitou UEFA a FIFA. Kotel, respektive fanoušci v něm, ale nikdy nesedí. Při posledních medializovaných incidentech je jedním z hlavních přestupků demolování soupeřova, nebo i vlastního zázemí a to nejčastěji vytrhávání a poškozování sedaček. Již v roce 2013 zvažoval bezpečností manažer FAČR možnost sektoru na stání pro domácí, případně hostující fanoušky. Tento sektor by ale nemohl být přístupný při zápasech Evropské fotbalové ligy.

Obrázek č. 7: sektor hostů na malšovickém stadionu v Hradci Králové

Samostatnou kapitolu by mohly tvořit sektory hostujících, ale i domácích fanoušků. I na moderních stadionech (např. AC Sparta Praha) se setkáte s oplocenou klecí pro fanoušky. Úplným pravěkem je pak stadion v Hradci Králové. Nejen, že stadion není zrekonstruovaný, a tedy neustále žádá FAČR o výjimku, ale jeho sektor hostů je naprostou dokonalou ukázkou nedokonalého sektoru hostů. Nejen, že je sektor hostů uzavřen, což úplně popírá politiku otevřených stadionů, jak je tomu ve světě, ale vršek klece je opatřen ještě ostnatým drátem.

O zázemí a pohodlí pro hostující fanoušky (vlastní stánky s občerstvením, toalety, apod.) není možné hovořit. Již na 4. fotbalovém fóru na UHK v roce 2013 zaznělo, že pokud se k fanouškům chováte jako k dobytku, nemůžete se pak divit, že se opravdu jako dobytek chovají. Ačkoli tento sektor je v souladu s pravidly FAČR – jinak by při ligových zápasech nesměl být využíván, je naprosto nedůstojný a nevhodný.

Obrázek č. 8: připravené autobusy pro dopravu hostujících fanoušků AC Sparta Praha

4.3.3.5 DOPRAVA NA STADION

Posledním z preventivních opatření, které v této skupině uvádím, je doprava fanoušků přes město. V případě, kdy přijede velké množství fanoušků hostujícího klubu, hromadným dopravním prostředkem, nejčastěji se jedná o vlaková spojení³, je možné zajistit transport z nádraží na stadion. Díky tomu nedochází k nebezpečným pochodům fanoušků přes město. V praxi to vypadá tak, že jsou na nádraží přistaveny autobusy. Zástupci Policie ČR, nejčastěji se jedná o členy antikonfliktního týmu (viz další kapitola), nabídnou fanouškům možnost transportu až na stadion. Je pak na fanoušcích samotných, zda nabídky využijí, či nikoli. Například v Hradci Králové příznivě této možnosti přispívá vzdálenost stadionu od nádraží (cca 3 km, tedy

³ Pokud se fanoušci rozhodnou jet na zápas autobusem, osloví některou z dopravních společností, která je přiveze až „před stadion“.

45 minut volné chůze). Dalším faktorem, který příznivě ovlivňuje využití hromadného přesunu, je nepřízeň počasí.

Toto bezpečnostní opatření je financováno fotbalovým klubem a opět klub výrazně zatěžuje. Většinou je, podobně jako v Hradci Králové, osloven místní dopravce, tedy dopravní podnik konkrétního města. Tím, že se fanoušci nepohybují městem, je minimalizováno riziko poničení veřejného prostranství. Tedy majetku města. Proto by bylo logické, aby doprava byla spolufinancována například městem, prostřednictvím jejích subjektů, tedy například dopravního podniku.

V případě přepravy fanoušků je ale důležité zabývat se otázkou bezpečnosti řidiče. Například v Hradci Králové je zázemí řidiče jen v jednom z autobusů přizpůsobeno právě dopravě fanoušků. Řidič je od zbytku autobusu oddělen mříží. V případě potřeby může autobus zastavit a předními dveřmi autobus opustit. Druhý, krátký, autobus žádná bezpečnostní opatření nemá. *„Raději jezdím autobusem bez mříže, protože ta mříž je vyloženě provokuje. Jednou mi chtěl fanoušek strhnout roletku, co mám nad oknem, tak jsem mu řekl, ať toho nechá. Tak toho nechal a jen si lehnul na palubní desku. Většinou jsou to normální lidi, jen je tam cca 3 až 5 blbečků, co se předvádí.“*⁴ Každé rizikové utkání byla využita doprava ze zápasu na nádraží. Pouze jednou nedošlo k poničení vnitřku vozu dopravního podniku. Fanoušek, který se snažil demolovat vůz, byl „usazen“ ostatními fanoušky. *„Vždycky někoho v autobuse napadne zkusit prorazit pěstí ten umakartovej podhled na stropě, jenže jak chce vytáhnout tu ruku ven, tak se pořeže. Tak mám pak ve stropě spoustu krvavých děr.“* Mezi nejnebezpečnější počiny v autobusu je vysazení oken z gumového rámu. Nedochozí k jejich rozbíjení. *„Ještě druhý den po zápase je možné kolem silnice najít vysazená neporušená okna a kryty zářivek.“* Za bezpečí cestujících zodpovídá řidič. *„V autobusu je takovej randál, že není vůbec nic slyšet. Po prvním zápase se Spartou (19. 07. 2010) byl autobus tak poškozenej, že na hlavním nádraží na nás čekali policajti a tahali fanoušky z autobusu po jednom jak králíky. Svázali je a nechali čekat na dešti. To byla spíš demonstrace síly, než nějaké vyšetřování. Spartanským fanouškům hrozila žaloba za zdemolování autobusu. A tak jsem se dozvěděl, že chtějí žalovat mě, za obecné ohrožení, protože jsem je vezl v autobusu bez oken a s otevřenýma dveřma.“* Autobus s fanoušky řídí stejní řidiči. Trasa je vedena přes okruh, kolem nemocnice, Sřeleckou ulicí,

⁴ Rozhovor s řidičem Dopravního podniku Hradec Králové

na Gočárovu třídu a nádraží. Při zápasu s AC Sparta Praha byl autobus přistaven až k nádražní hale. Dopravní policie nastaví na všech semaforech červenou a autobus s fanoušky a policejním doprovodem plynule projede stanovenou trasou. „*Jednou jsem se s policií domluvil na stanovené trase, bohužel doprovodné auto jelo jinudy. Fanoušci vytáhli megafon a na policejní sirénu z megafonu jsem dojel až na nádraží.*“

5 REFLEXE SOUČASNÉHO STAVU PREVENCE ČR

Ve fotbalové sezóně 2012/2013 proběhl boom preventivních opatření. Plánovala se práce s fanoušky, zlepšení technického vybavení stadionů, spolupráce se SLO. Byla představa, že by každý klub měl svého SLO. Ti by navzájem komunikovali a to jak při rizikových utkáních, tak utkání standardních. Víze, že tento pracovník pomůže fanouškům vyjednat u hostujícího klubu vstupenky, případně i podmínky pro nákup příjezd apod., vzaly za své. Záměr byl zrekonstruovat stadiony a při rekonstrukci rovnou počítat se zázemím pro pořadatele a také pro policii. Těžkooděnci by tak nebyli na očích a nebudou budit zbytečné emoce. Velení bude přímo na stadionu sledovat dění na tribunách a případně adekvátně a rychle zakročí. Dále se plánovalo vybudování zázemí, které by umožňovalo soudní jednání přímo na stadionech. Díky rychlému řízení by se represe částečně sloužila jako prevence. Bohužel nic z toho se ve velké míře nerealizovalo.

Čistokrevným preventivním opatřením mělo být vzdělávání stevardů. Spolupráce klubů, stadionů a stevardů s univerzitou. Rozvoj stevardů v oblasti komunikace, psychologie, cizích jazyků a dalších kompetencí, které by na stadionu využili. Částečně byly tyto projekty realizované. Na jejich základy, ale nikdo nenavázal

V současné době panuje na poli diváckého násilí a řešení diváckého násilí takové vzduchoprázdno. Situace se za posledních 15 let výrazně zklidnila. Otázkou je, zda je to z důvodu preventivních opatření, která byla dosud realizována, nebo z důvodu vyprchání potřeby chuligánství na stadionech. Nyní je prostor a čas věnovat se fanouškům, spustit různé fan projekty, apod. Ale jako by nebyla chuť se do takových projektů pouštět. Bylo by krátkozraké čekat, že problém diváckého násilí sám zmizí. A bylo by hloupé čekat na nějaký velký problém, který znovu tuto

problematiku otevře. Teď bychom měli tohoto klidu využít a připravit si půdu pro budoucnost.

6 POSTOJE OBČANŮ

Výše uvedená opatření by měla minimalizovat projevy diváckého násilí (fotbalového chuligánství). Nejnovější pravidla, zejména v oblasti prevence, jsou v platnosti cca 3 roky. Represivní opatření, včetně nového platného trestního zákona, jsou v platnosti již 8 let, některá ještě delší dobu. Tato doba (10 let) je dostatečně dlouhou dobou pro aplikaci do běžné praxe. Pokud vezmeme v úvahu, že Anglie dokázala minimalizovat divácké násilí z extrémní hranice do téměř nulové hranice za cca 5 let. Cílem mého výzkumného šetření je pohled veřejnosti na problematiku a projevy diváckého násilí. Začlenit stávající preventivní opatření do souvislosti s lokalitou, pro kterou jsou tato opatření zajišťována, tedy v mém případě se jedná o město Hradec Králové a jeho okolí. Preventivní opatření se dělají z důvodu minimalizace projevů diváckého násilí a to hlavně z důvodu ochrany veřejnosti (jejího zdraví, životů a majetku).

Cílem mého výzkumného šetření je ověřit, zda a jak tato preventivní opatření fungují, případně zda je v postojích fotbalových fanoušků patrný vliv preventivních a represivních opatření. Problematika diváckého násilí je většinou zkoumána z hlediska fotbalových fanoušků, případně chuligánů. Můj výzkum je zaměřený i na veřejnost a její postoje k této problematice. Veřejnost často čerpá informace z médií, kde je problém diváckého násilí zbytečně dramatinován a zveličován. Situace na stadionech se pak diametrálně liší.

6.1 PRŮZKUMNÉ CÍLE A STANOVENÍ HYPOTÉZ

Divácké násilí je většinou veřejností odsuzováno. Cílem výzkumného šetření je zjistit postoje veřejnosti, ale i fotbalových diváků a fanoušků, k jednotlivým konkrétním projevům diváckého násilí a následně možnostem řešení. K tomu byly stanoveny následující dílčí cíle:

- Zjistit, zda má veřejnost zkušenost s projevy diváckého násilí

- Zjistit, jaké konkrétní projevy považuje za špatné
- Zjistit, zda se veřejnost kloní k represivní nebo preventivní cestě nápravy

Na základě výše uvedených cílů byly formulovány tři hypotézy

H1: Většina respondentů, bez ohledu na vztah k fotbalu, odsuzuje nevhodné chování fanoušků.

Vymezení pojmu diváckého násilí jsem se věnovala v předchozích kapitolách své práce. V ČR se nejčastěji za nevhodné chování považuje: záměrné urážení hráčů, protihráčů, soupeřících fanoušků a činovníků klubů; požívání alkoholu; fyzické útoky; vrhání předmětů na hrací plochu; vniknutí na hrací plochu; extrémistické projevy; používání pyrotechniky.

Většinou se rozumí nadpoloviční počet respondentů. Svůj vztah k fotbalu respondent vybírá sám z možností: nefandí fotbalu, je divákem, je fotbalovým fanouškem.

Tuto hypotézu jsem formulovala na základě rozumu. Pokud by nebylo nevhodné chování fotbalových fanoušků odsuzováno, nebylo by potřeba jakkoli proti němu zasahovat.

H2: Respondenti, kteří odsuzují nevhodné chování na stadionech, upřednostňují represivní opatření vůči neukázněným fanouškům.

Tuto hypotézu budeme považovat za potvrzenou v případě, kdy nadprůměrná většina respondentů (bez ohledu na vztah k fotbalu), kteří odsuzují nevhodné chování na stadionu, upřednostní represivní opatření vůči fanouškům.

H3: Respondenti, kteří jsou aktivními fotbalovými fanoušky, více odmítají represivní opatření.

Tato hypotéza vychází pouze z domněnky. Pokud se fanoušek aktivně podílí na atmosféře na stadionu, zná osobně jiné fanoušky, nebude sám sebe „ohrožovat“ represivním opatřením. Naproti tomu veřejnost, která zná skutečnost pouze z médií (jelikož sama na stadion nechodí) se bude klonit k represii.

Více příkláněji, chápeme v souvislosti, že aktivní fanoušci ve sledovaném souboru se kloní k preventivním opatřením o 10 % častěji než respondenti, kteří fotbalu nefandí.

6.2 METODOLOGIE

V metodologii jsou možné dva základní typy výzkumu: kvantitativní a kvalitativní. Na jedné straně jev převeden do čísel, na straně druhé jev převeden do věcného popisu. Gavora (39, s. 31) charakterizuje kvantitativní výzkum jako výzkum, „*kteřý pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů... Číselné údaje se dají matematicky zpracovat. Je možno je sčítat, vypočítat jejich průměr, vyjádřit je v procentech, nebo použít další metody matematické statistiky... Zastánci kvantitativně orientovaného výzkumu jsou hrdí na možnost precizního a jednoznačného vyjádření výzkumných údajů v podobě čísel.*“

Z důvodu nízkého počtu vhodných respondentů při zkoumání diváckého násilí (fotbaloví chuligáni, policie, pořadatelé, atd.) se jako nejefektivnější metody jeví metody kvalitativního výzkumu. Nejčastěji se jedná o zúčastněné pozorování, případně nestandardizované rozhovory, tedy metody kvalitativního výzkumu. „*Kvalitativním výzkumem zjistíme mnoho informací o malém množství jedinců, ale lze je jen obtížně generalizovat (zobecnit). V kvantitativním výzkumu získáme omezený rozsah informací o mnoha jedincích, přičemž je lze generalizovat na zkoumanou populaci.*“ (3, s. 22) Nejvhodnějším způsobem, jak dostat relevantní data je sběr informací přímo při fotbalových utkáních mezi fanoušky.

Jelikož se ve svém výzkumném šetření snažím oslovit veřejnost, tedy větší počet respondentů, zvolila jsem jako výzkumnou metodu dotazník. Tedy nástroj kvantitativního výzkumu. Dotazník je nejméně náročný na čas, snadno zasáhne velký počet respondentů. Navíc dává respondentovi dostatek času na promyšlení odpovědi a forma dotazníku zaručuje i anonymitu respondenta. (40, s. 66)

Dotazník vytvořil PhDr. Josef Kasal, MBA, Ph.D. a poskytl mi jej pro potřeby mé diplomové práce. Získaná zdrojová data z Hradce Králové pak budou dílčí částí jeho výzkumu. Dotazník se skládal ze tří částí. První část (tři položky dotazníku) byly věnovány faktografickým údajům a osobním údajům o respondentovi. Pohlaví – uzavřená otázka muž nebo žena, otevřená otázka na věk, a otevřená otázka k ověření, zda je respondent z Hradce Králové a okolí. K tomuto účelu respondent vyplnil PSČ (rozsah od 500 01 – 503 41). Poslední položka této sekce se týká vztahu respondenta k fotbalovému fandění. Ověřeno uzavřenou otázkou s možností

odpovědi: aktivní fanoušek, fotbalový divák a fotbalu nefandím. Záměrně bylo použité toto dělení, abychom odlišili respondenta se vztahem k fotbalovému fandění a bez vztahu. Položka „jste fotbalový chuligán“ není v dotazníku záměrně pro nevhodnost směrem k respondentovi, ačkoli by nám pomohla jasněji respondenty rozlišit.

Druhá část dotazníku měla dvě položky. Jedna se věnovala osobní zkušenosti respondenta s konkrétními projevy diváckého násilí a druhá pak byla zaměřena na postoj respondenta k nejčastějším projevům diváckého násilí. Jednalo se o 16 uzavřených otázek „Co si myslíte o“ s možností odpovědi Velmi špatné, špatné, trochu špatné a vůbec ne špatné.

Poslední, třetí, část dotazníku byla věnovaná preventivním a represivním opatřením k řešení diváckého násilí. Respondenti měli možnost vyjádřit, která bezpečnostní opatření považují za efektivní a která nikoli. Jednalo se o patnáct možných způsobů řešení diváckého násilí od represivních až po čistě preventivní opatření. Respondenti u každého opatření označili, zda opatření vnímají jako efektivní či nikoli. Odpovědi, které měli na výběr: určitě ne, spíše ne, spíše ano, určitě ano. Výhodou dotazníku byla jeho časová nenáročnost. Ačkoli respondent odpovídal na 36 položek, vyplnění dotazníku zabralo jen pár minut.

Dotazníky byly šířeny elektronicky přes nástroj Google Formuláře virální cestou prostřednictvím sociálních sítí Facebook a Twitter. Dále byl odkaz zasílán e-mailem na známé adresy, nebylo tedy nutné respondenty nějak speciálně k vyplnění motivovat. Díky virálnímu způsobu šíření přes sociální sítě odpadla náročná distribuce respondentům a návratnost dotazníků. Dotazník byl na internetových stránkách aktivní po dobu jednoho měsíce. V tomto období jsem obdržela 273 vyplněných dotazníků. Z toho jsem vyloučila 42 dotazníků, jelikož se nejednalo o občany z Hradce Králové a okolí. Pro kontrolu lokality sloužila validace přes PSČ a to v rozpětí od 500 01 do 503 41.

6.3 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

Výzkumného šetření se zúčastnilo 273 respondentů. 42 respondentů bylo na základě validace PSČ vyřazeno, jelikož se nejednalo o občany z Hradce Králové a okolí. Smolík (41, s. 153) uvádí, že chuligánství je založeno na partách mladých

lidí. Fotbalové chuligánství zařazuje do subkultury mládeže. Fotbalové chuligány tvoří nejčastěji osoby (převážně muži) ve věku 15 – 30 let. Vagnerová (42, s. 11) jako mladou dospělost uvádí věk od 20 do 40 let. Věk okolo 15 let je vnímán jako adolescence (43, s. 321). Jelikož již z názvu dotazníku „Postoje občanů k chování fotbalových fanoušků“ vyplynula souvislost s fotbalem, předpokládala jsem nejpočetnější skupinu respondentů ve věku od 15 do 45 let.

Respondenti jsou ve věku od 15 do 70 let. Modus 33 let (z celkových 231 respondentů jich bylo ve věku 33 let) a medián 35 let. Tím se můj předpoklad naplnil. Kritérium věku není pro výsledek výzkumného šetření důležité, jelikož neodpovídá demografickému rozložení obyvatel v Hradci Králové. V souboru nejsou obsaženi jedinci do 14 let (v Hradci Králové je 14 % obyvatel do 14 let) obyvatel ve věku od 15 – 64 let je 63 % a obyvatel nad 65 let je 22 % (44, s. 1). V souboru respondentů je 99 % osob ve věku do 64 let a pouze 1 % je ve věku nad 65 let.

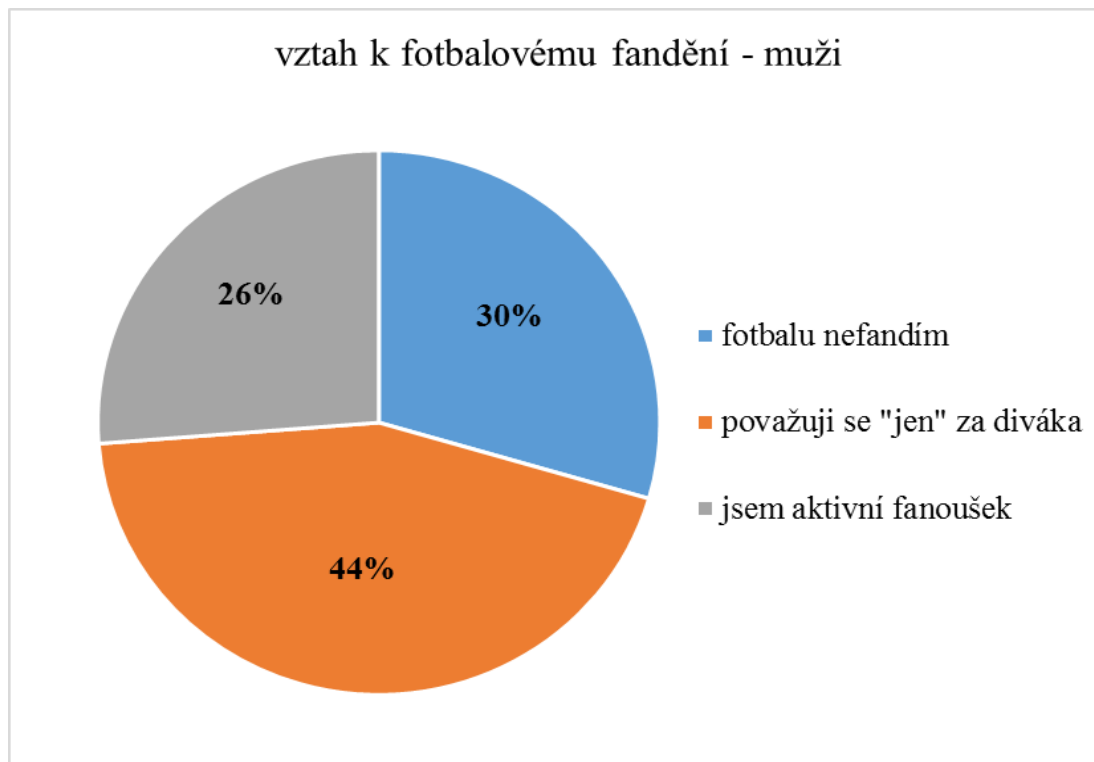
Jako klíčové kritérium je v případě mého výzkumu vztah k fotbalovému fandění (viz tabulka č. 1). Toto kritérium je důležité pro vyhodnocení jednotlivých hypotéz.

vztah k fotbalovému fandění	počet celkem	%
fotbalu nefandím	103	44,6
považuji se „jen“ za diváka	90	39
jsem aktivní fanoušek	38	16,5

Tabulka č. 1: vztah respondentů k fotbalovému fandění

Dalším významným kritériem respondentů je poměr mužů a žen. V populaci je dle Českého statistického úřadu poměr žen a mužů v populaci 50,9 % k 49,1 % (45, s. 1). Pokud rozdělíme respondenty dle pohlaví, jsou ženy zastoupeny 47,2 % a muži 52,8 %. Jedná se o odchylku oproti společnosti +/- 4 %. Tato odchylka je tedy zanedbatelná. Zajímavý je pak poměr žen a mužů podle vztahu k fotbalovému fandění. Jak uvádí Smolík (3, s. 58) je fotbalové chuligánství spojeno převážně s mužskou rolí. I tradice fotbalu se týká více mužů, než žen. Tato teorie se nám potvrdila také u oslovených respondentů. Pokud dáme do souvislosti vztah k fandění a pohlaví, je patrné, že více žen nefandí fotbalu vůbec a méně jich nalezneme mezi aktivními fanoušky.

Mezi respondenty je jasná převaha žen (62 %), které fotbalu nefandí, nebo se považují za diváka (36 %). Jen 4% žen se považují za fanoušky. Pokud bychom seskupili ženy se zájmem o fotbal (tedy ženy, které se považují za fotbalové diváky i fanoušky) a porovnali je se skupinou, kterou fotbal nezajímá, i tady je jasná převaha žen, které fotbal nezajímá. Dotázané ženy korespondují s obecným předpokladem, že ženy fotbalu nefandí, a pokud na zápas jdou, považují se jen za diváka. Aktivních fanoušků je mezi ženami málo.

Obrázek č. 9: vztah mužů a žen k fotbalovému fandění

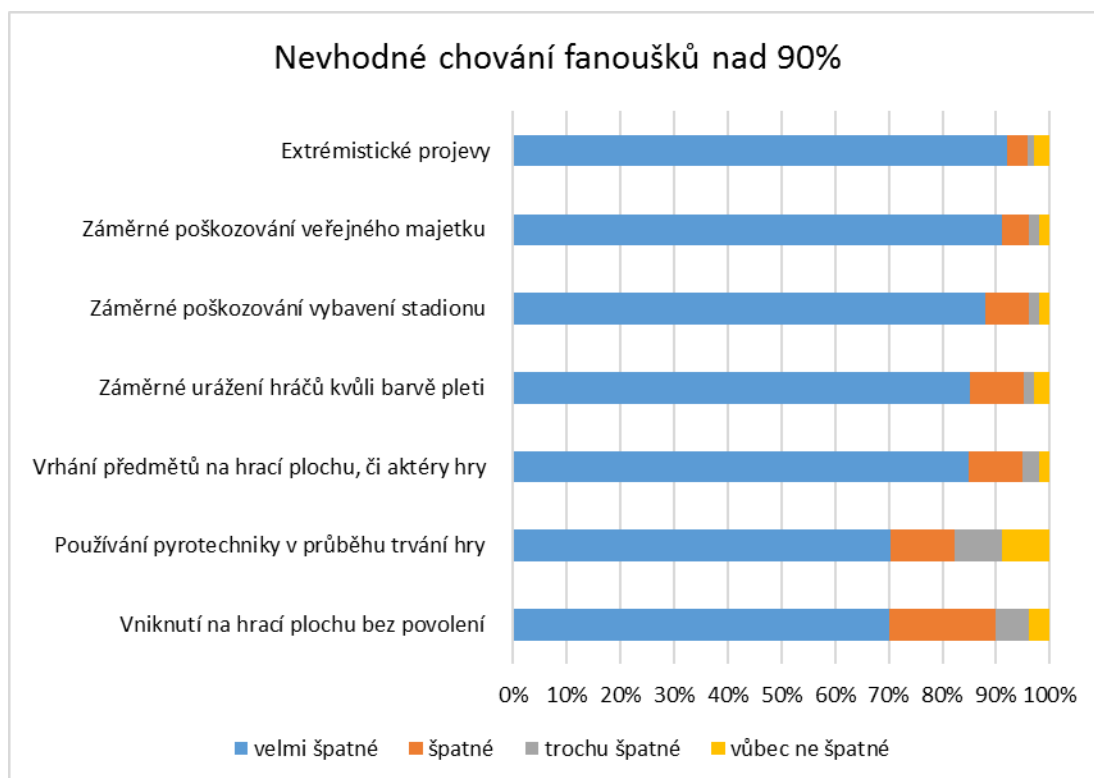
Pokud se podíváme na rozložení respondentů mužů, je patrná převaha diváků a aktivních fanoušků. Oproti ženám fotbalu nefandí jen 1/3 dotázaných. Zajímavé je, že se většina mužů považuje jen za fotbalového diváka. 26 % respondentů je aktivními fanoušky. I tady narážíme na již v teorii zmíněnou nejasnou hranici, mezi fotbalovým divákem a fanouškem. Tedy pokud, podobně jako u žen, spojíme fanoušky a diváky do jedné skupiny, má k fotbalu vztah 70 % respondentů mužů.

6.4 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

H1: Většina respondentů, bez ohledu na vztah k fotbalu, odsuzuje nevhodné chování fanoušků.

Tuto hypotézu sytila šestá sekce s 16 položkami. Respondenti se vyjadřovali své postoje k jednotlivým projevům nevhodného chování. V tabulce je uvedena četnost odpovědí, kdy konkrétní projev nevhodného chování označili špatný, nebo velmi špatný (další možností bylo trochu špatné a vůbec ne špatné).

Ze seznamu způsobů jednání byla výše uvedené jednání označena jako velmi špatná a špatná u 90 % respondentů. 91 % respondentů označilo extrémistické projevy (rasismus, antisemitismus a neonacismus) jako velmi špatné. Tento projev nevhodného chování je na prvním místě, pokud hodnotíme položku velmi špatné.

Obrázek č. 10: Nejvíce odsuzovaná jednání fanoušků

V případě, kdy spojíme do jedné odpovědi velmi špatné a špatné, pak extrémistické projevy za špatné označuje 95 % respondentů. Ovšem 96 % respondentů označuje za špatné a velmi špatné záměrné poškozování veřejného majetku a záměrné poškozování vybavení stadionu a záměrné urážení hráčů kvůli barvě pleti.

Z nejčastějších odpovědí, co považují respondenti za nevhodné, tedy jasně vyplývá, že extrémistické projevy a ničení majetku. V této souvislosti je zajímavé, že respondenti označili jako nevhodné vrhání předmětů na hrací plochu nebo aktéry hry. Nejčastějším projevem nespokojenosti s vývojem hry na hřišti je právě házení předmětů na hrací plochu (často se jedná o kelímky s pivem, případně jiným nápojem).

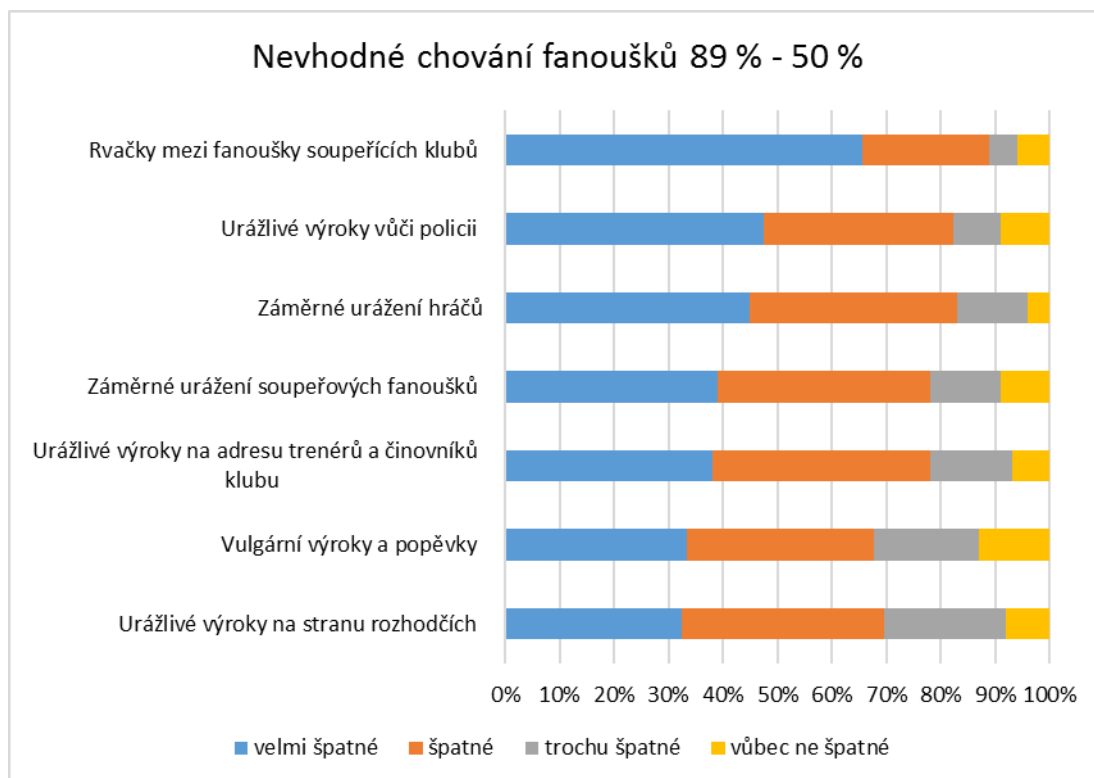
Další zajímavostí je, jak hodnotí respondenti využívání pyrotechniky. Většina aktivních fanoušků v kotli právě považuje zákaz pyrotechniky za zbytečný zákaz. Často argumentují tím, že pyrotechnika je efektivní a fanoušci ji umí ovládat. Pokud se na položku používání pyrotechniky na stadionu podíváme v souvislosti se vztahem respondenta k fandění, je vidět značný posun v názorech právě aktivních fanoušků. Pokud odpovědi jednotlivých respondentů převedeme na procenta je vidět, že ani fanoušci pyrotechniku (světlice, dýmovnice, dělobuchy) na stadionu nepovažují za vhodnou. U aktivních fanoušků, jako u jediných přesáhla hranice tolerance k tomuto chování (odpovědi trochu špatné a vůbec ne špatné) výši 15 %.

vztah k fandění	velmi špatné	špatné	trochu špatné	vůbec ne špatné
fotbalu nefandím	95,1 %	3,9 %	1,0 %	0,0 %
fotbalový divák	90 %	5,6 %	1,1 %	3,3 %
aktivní fanoušek	81,6 %	2,6 %	2,6 %	13,2 %

Tabulka č. 2: hodnocení pyrotechniky ve vztahu k fandění

V minulosti fanoušci bojovali za legalizaci pyrotechniky. Pyrotechnika byla hlavním bodem v jednání s fanoušky. Pořadatelé nechtějí na stadionech pyrotechniku (následně klubu hrozí pokuta za nedostatečně zajištěnou pořadatelskou službu) a fanoušci pyrotechniku považovali za jeden z hlavních způsobů fandění. Tato položka může být zkrácena neoddělením fanoušků chuligánů od skalních fanoušků, kteří si hrozící pokutu, a tím i poškození klubu, uvědomují. Dalším možným vysvětlením mohou být dosavadní preventivní a bezpečnostní opatření, kdy i fanoušci si uvědomují problematiku pyrotechniky. Respondenti měli v poslední části dotazníkového šetření prostor pro komentáře. Jeden z komentářů se vyjadřoval k fandění následovně: „*Fotbal není balet, trochu té „živelné“ zábavy k tomu patří, alkohol, křik, nadávky a sprosté popěvky, urážení soupeře (toho v hledišti)... nikdo si to stejně nebere osobně. Po zápase je vše zapomenuto. Jsem aktivní fanoušek –*

mám to z vlastní zkušenosti. Potyčky mezi fanoušky na stadionech či v ulicích měst – no, to je každého věc a zodpovědnost. Co se o to policisté/sekurity starají? Navíc je to z dvou třetin případů práce chuligánů a ti to berou jako sport mezi sebou a na fotbal stejně téměř nechodí. Taky jejich věc. Napadání normálů chuligány je samozřejmě odsouzeníhodné, to by se aktivně řešit mělo. Pyro k fotbalu patří – pokud neplachtí na hřiště či mezi normály. V takovýchto případech by měli být zodpovědní jedinci potrestáni.“

Obrázek č. 11: Odsuzovaná jednání fanoušků

Nevhodné chování, které hodnotilo jako špatné nebo velmi špatné v rozmezí 89 % – 50 % respondentů se týká slovního násilí. Z průzkumu vyplynulo, že projev přímého násilí, např. rvačka mezi fanoušky soupeřících klubů, je až na pomyslném osmém místě. Ačkoli se jedná o jedinou agresi vůči jiné osobě (vybavení stadionu a veřejný majetek jsou respondenty považovány za horší projev). Zde je možné hledat souvislost s tím, kde se bitka odehrává. Jak uvádí Smolík (3, s. 15) „K fotbalovému chuligánství je třeba poznamenat, že doby, kdy se chuligánské party střetávaly v bitkách na stadionech, jsou téměř minulostí.“ Většina rvaček se odehrává buď mimo stadion (dohodnuté rvačky) anebo pod dohledem pořádkových složek (policie, pořadatelská služba).

Z výzkumného šetření vyplynulo, že urážky a obecně vulgarismy považuje méně respondentů za velmi špatné. Přesto se jedná o projevy, které více jak 50 % respondentů označuje za velmi špatné a špatné dohromady.

Z šestnácti projevů fanoušků na stadionu jich bylo čtrnáct označeno za velmi špatné a špatné. Jediné dva projevy fanoušků se nedostaly nad 50% hranici v porovnání velmi špatné, špatné X trochu špatné, vůbec ne špatné. S překvapením se jedná o Hlučné pochody fanoušků městem, kdy jej za velmi špatné jednání posuzuje 22 % respondentů, za špatné 27 %, trochu špatné 33 % respondentů a 18 % ho považuje za jednání, které není vůbec špatné. Tato odpověď je zajímavá v souvislosti s otázkou číslo pět. V této otázce se respondenti vyjadřovali, zda zažili některou z uvedených událostí a to: pochod fotbalových fanoušků městem; řádění fanoušků na veřejnosti; řádění fanoušků na stadionu a nezažilo žádnou z uvedených událostí. Z celkového počtu 231 respondentů zodpovědělo 143 (61,90 %) z nich, že se setkala s pochodem fanoušků městem. Pokud dáme do souvislosti tyto dvě skutečnosti: tedy respondent, který zažil pochod fanoušků městem a jeho postoj k tomuto jednání získáme následující informace. Pochod městem, jako velmi špatné jednání shledává 17,5 % respondentů, jako špatné 23,8 % respondentů, trochu špatné 34,2 % respondentů a 24,5 % respondentů jej považuje za vůbec ne špatné. Toto může být zapříčiněno různými pochody městem z jakéhokoli důvodu (na podporu gayů a lesbiček, boje proti rakovině, apod.) Poslední položkou, která v porovnání velmi špatné, špatné X trochu špatné, vůbec ne špatné nepřesáhla hranici 50 % je pití alkoholu na stadionu. Za velmi špatné ho označilo 17 % respondentů, jako špatné 27 %, za trochu špatné 32 % a jako vůbec ne špatné jej vidí 24 % respondentů. Zákaz podávání alkoholu je vždy jedním z prvních opatření v boji proti fotbalovým chuligánům. Bohužel v českých podmínkách se toto omezení neseťkalo s ohlasem. V minulosti byl hlavním sponzorem nejvyšší fotbalové ligy v ČR pivovar, a nejvyšší soutěž se jmenovala Gambrinus liga. Kluby měli povinnost na stadionech prodávat 10 ° pivo. Podobně je na tom nejvyšší hokejová liga, kde je jedním z hlavních sponzorů Radegast a opět mají kluby za povinnost na stadionech nabízet pivo.⁵

⁵ Spor o pivo na stadionu byl i jedním z důvodů přesunutí hokejového klubu HC Mountfield České Budějovice do Hradce Králové. Povinností stadionu, kde se hrála extraligová soutěž, bylo točit pivo Radegast, hlavním sponzorem Budvar arény byl českobudějovický Budvar a ten měl zase záměr točit na stadionu své pivo. Celý spor tak vygradoval až v přesunutí klubu do jiného města.

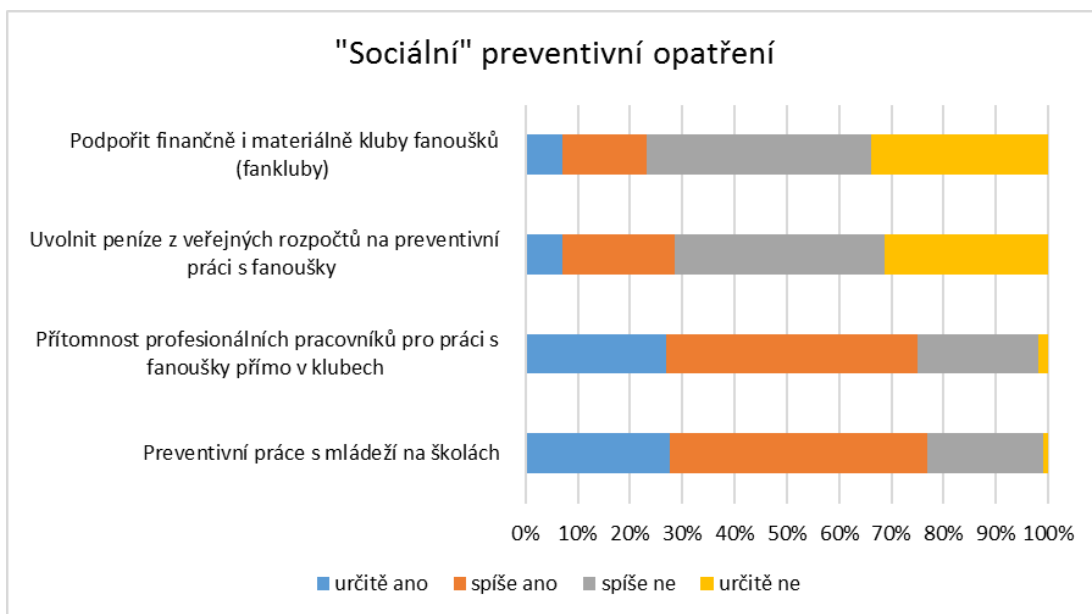
Závěr k H1: Na základě zjištěných skutečností přijímám první hypotézu jako platnou. Více jak nadpoloviční většina respondentů, bez ohledu na svůj vztah k fotbalu, odsuzuje nevhodné chování fanoušků. Na prvním místě se jedná o extrémistické projevy (rasismus, antisemitismus a neonacismus), dále o záměrné poškozování veřejného majetku a poškozování stadionu. Na dalších místech pak odsuzuje urážky a to z jakéhokoli důvodu, vniknutí na stadion, vyhazování předmětů a pyrotechniku.

H2: Respondenti, kteří odsuzují nevhodné chování na stadionech, upřednostňují represivní opatření vůči neukázněným fanouškům.

Tuto hypotézu ověřovaly dvě položky. První část tvoří respondenti, kteří v šesté sekci označili čtrnáct výše uvedených způsobů jednání fanoušků za velmi špatné a špatné. Tuto podmínku splnilo celkem 112 respondentů. V sedmé sekci bylo uvedeno celkem 15 různých bezpečnostních opatření, jak preventivní charakteru tak represivní opatření. Možnost: „Neprovádět žádná mimořádná opatření a standardně trestat jen ty, kteří poruší zákon“ sloužila k ověření postoje respondenta, zda považuje současný stav diváckého násilí za dostatečně vyřešený.

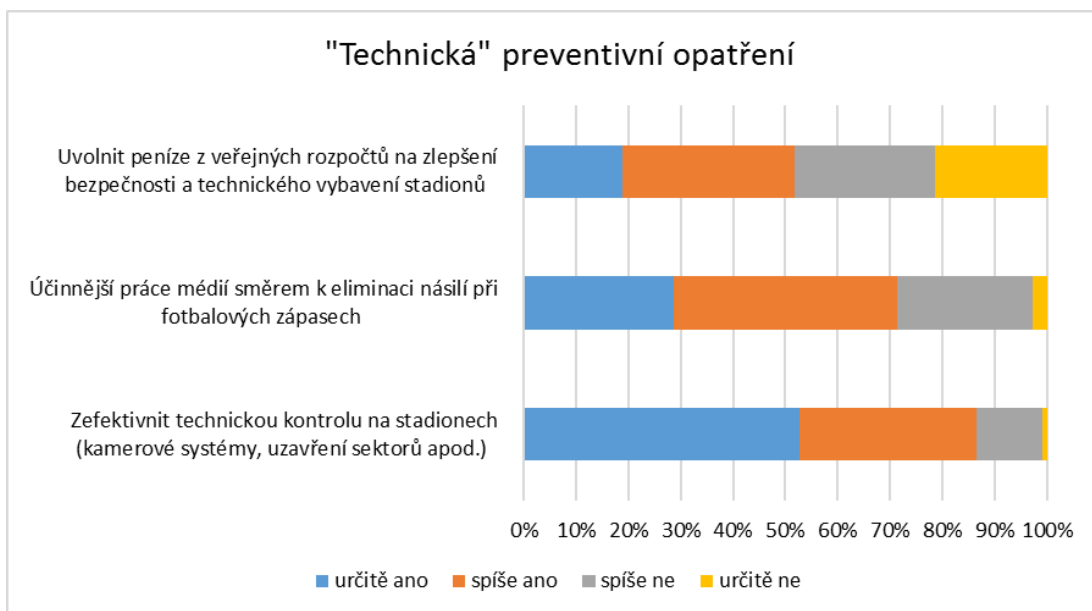
Jako možnosti preventivních opatření byla uvedena: preventivní práce s mládeží na školách; účinnější práce médií směrem k eliminaci násilí při fotbalových zápasech; přítomnost profesionálních pracovníků pro práci s fanoušky přímo v klubech; podpořit finančně i materiálně kluby fanoušků (fankluby); zefektivnit technickou kontrolu na stadionech (kamerové systémy, uzavření sektorů apod.); uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na preventivní práci s fanoušky; uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na zlepšení bezpečnosti a technického vybavení stadionů.

Pro lepší uchopení rozdělím ještě preventivní opatření na preventivní opatření zaměřená na práci s fanoušky „sociální“ opatření (preventivní práce s mládeží na školách; přítomnost profesionálních pracovníků pro práci s fanoušky přímo v klubech; uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na preventivní práci s fanoušky; podpořit finančně i materiálně kluby fanoušků – viz tabulka na předchozí straně) a technická opatření (zefektivnit technickou kontrolu na stadionech; účinnější práce médií směrem k eliminaci násilí při fotbalových zápasech; uvolnit peníze z veřejných rozpočtů na zlepšení bezpečnosti a technického vybavení stadionů).

Obrázek č. 12: graf preventivní opatření zaměřená na fanoušky

Z výše uvedené grafu vyplývá, že respondenti podporují preventivní opatření obecného charakteru. Práce s mládeží na školách. Dále podporují profesionála v klubu, který by měl na starosti práci s fanoušky. Pokud se jedná o opatření vytažující se přímo k práci s fanoušky a fankluby, která by měla být hrazena z veřejného rozpočtu, zde je jasně patrné negativní stanovisko k takovému řešení.

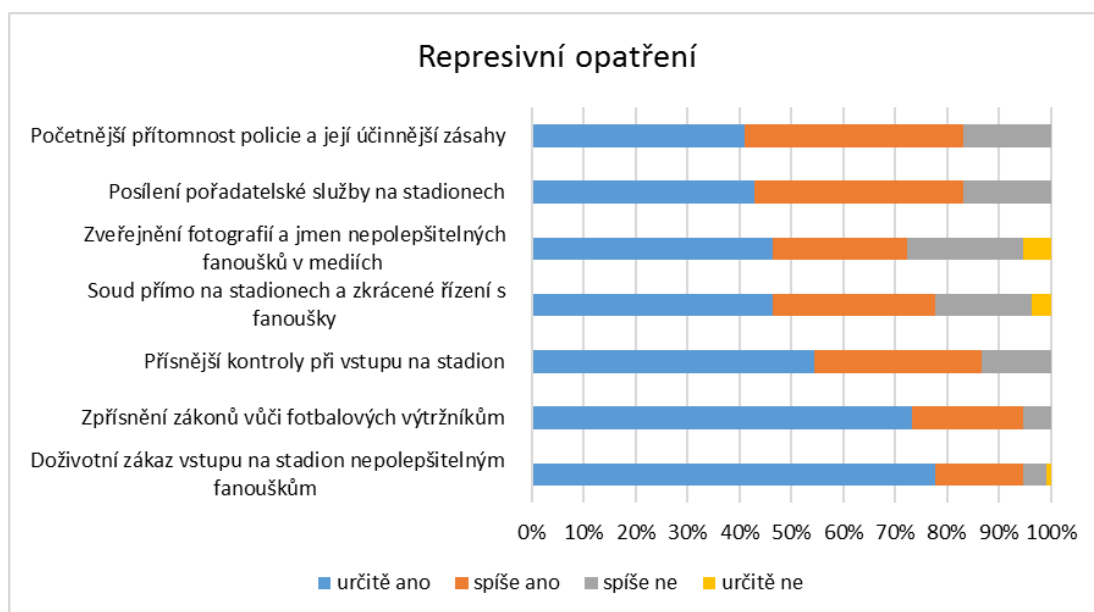

Obrázek č. 13: graf preventivních opatření zaměřených na stadiony

Pokud se jedná o „technická“ preventivní opatření je zde, oproti práci s fanoušky, patrný pozitivnější přístup. Ohledně uvolnění peněz na technická vybavení stadionů

(po vzoru Anglie) je zde téměř vyrovnané určitě ano, spíše ano X spíše ne, určitě ne. Ostatní technická preventivní opatření jsou s nadpoloviční většinou vítána.

Jako represivní opatření byla respondentům nabídnuta: početnější přítomnost policie a její účinnější zásahy; zpřísnění zákonů vůči fotbalovým výtržníkům; soud přímo na stadionech a zkrácené řízení s fanoušky; doživotní zákaz vstupu na stadion nepolepšitelným fanouškům; zveřejnění fotografií a jmen nepolepšitelných fanoušků v médiích; přísnější kontroly při vstupu na stadion; posílení pořadatelské služby na stadionech.

Obrázek č. 14: graf represivních opatření

Většina ze sto dvanácti respondentů jednoznačně přijímala represivní opatření. Dokonce u čtyř ze sedmi nabízených opatření k eliminaci násilí na fotbalových stadionech respondenti vůbec nevyužili možnosti „určitě ne“. Nejvíce respondentů (87) označilo možnost „určitě ano“ u represivního opatření doživotního zákazu vstupu na stadion nepolepšeným fanouškům. Fotbalová odborná veřejnost volá již několik let po zvláštním zákonu o sportu, podobně jak je tomu v Anglii, který by mimo jiné řešil i přísnější trestání fotbalových chuligánů. Je zajímavé, že i oslovení respondenti považují zpřísnění zákonů vůči fotbalovým výtržníkům jako efektivní opatření vedoucí k minimalizaci nebo eliminaci násilí na fotbalových stadionech. Je otázkou, zda se respondenti klaní k samostatnému zákonu, nebo zda by bylo dostatečným řešením úprava například trestního zákoníku.

Další opatření v této skupině jsou pak zaměřena na pořadatelskou službu, početnější policii a soud přímo na stadionech. Zveřejnění jmen a fotografií nepolepšitelných fanoušků se umístila na posledním místě.

Závěr k H2: Z výše uvedených grafů vyplývá, že respondenti, bez ohledu na vztah k fotbalu, kteří odsuzují nevhodné chování fotbalových fanoušků, se kloní ke všem bezpečnostním opatřením, která by měla eliminovat násilí na fotbalových stadionech. Druhou hypotézu tedy nepřijímám. Jen dvě, a to preventivní opatření, nejsou respondenty přijata vůbec. Jedná se o opatření, která by znamenala finanční, případně materiální, podporu přímo fanoušků.

H3: Respondenti, kteří jsou aktivními fotbalovými fanoušky, více odmítají represivní opatření.

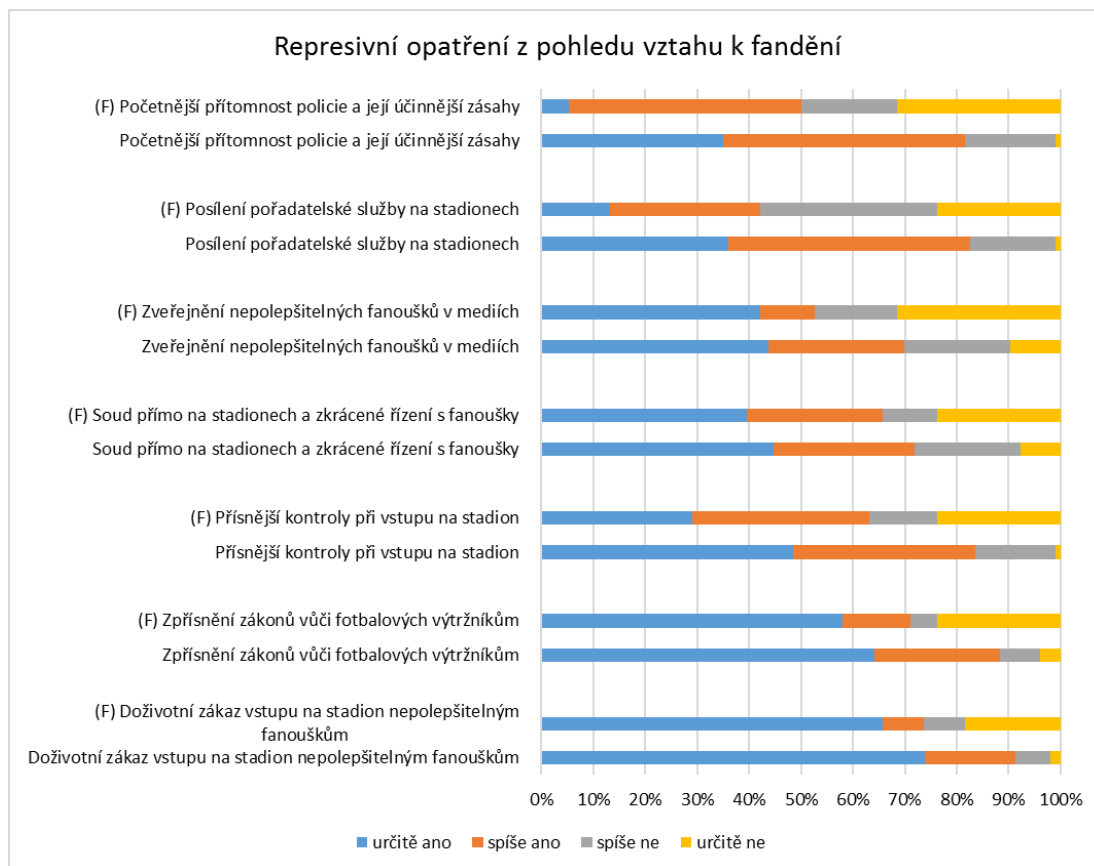
Jelikož aktivní divák chodí pravidelně na zápasy, zná situaci na fotbalových stadionech. Oproti tomu je laická veřejnost „masírována“ médií s obrazem zápasů, které vypadají jak válečná zóna. Kdykoli se mluví o rizikovém, nebo vysoce rizikovém, fotbalovém zápase, jsou jako ilustrativní obrázky použity fotografie z kotlů, nejlépe podkreslené pyrotechnikou. Z tohoto pohledu je jasné, že veřejnost bude volat po represivních opatřeních, která by válku na stadionech uklidnila.

Tato hypotéza vychází pouze z domněnky. Pokud se fanoušek aktivně podílí na atmosféře na stadionu, zná osobně jiné fanoušky, vyhodnotí situaci ze svého pohledu. Do výsledku jsem zahrнула do jedné skupiny odpovědi určitě ano a spíše ano, druhou skupinu tvoří spíše ne a určitě ne. Obě skupiny pak porovnávám mezi aktivními fanoušky a respondenty, kteří k fotbalu nemají vztah.

Již ověřovací otázka dopadla u obou skupin respondentů odlišně. Z aktivních fanoušků považuje 42,1 % respondentů jako dostatečná současná opatření a kloní se k možnosti „Neprovádět žádná mimořádná opatření a standardně trestat jen ty, kteří poruší zákon“. U respondentů bez vztahu k fotbalu se k této možnosti kloní jen 24,3 % dotázaných.

Zajímavá je odpověď na preventivní opatření. Jednou z navrhovaných možností eliminace násilí na stadionech byla možnost profesionálního pracovníka pro práci s fanoušky v klubu. Z aktivních fanoušků označilo 65,8 % respondentů tuto možnost za efektivní. Z respondentů bez vztahu k fotbalu vidělo tuto možnost jako efektivní

71,8 % dotázaných. Překvapivé bylo, že jak fanoušci, tak ne-fanoušci nevidí efektivnost ve finanční a materiální podpoře fanclubů. U fanoušků nevidí v tomto opatření efektivnost 63,2 % dotázaných, mezi „ne-fanoušky“ toto opatření zavrhl 88,3 % respondentů.

obrázek č. 15: graf pohledu na represivní opatření

Pokud se budeme věnovat jednotlivým represivním opatřením, pak největší rozdíl je v pohledu na posílení pořadatelské služby na stadionech. 82,5 % respondentů bez vztahu k fotbalu vidí toto řešení jako efektivní k eliminaci násilí na stadionech. Stejný názor zastává 42,1 % respondentů mezi aktivními fanoušky. Rozdíl je 40,4 %.

Jednotlivé otázky dokresluje níže uvedená tabulka. Součet odpovědí „určitě ano“, a „spíše ano“ vyjádřený v procentech, u obou skupin respondentů (aktivních fanoušků a osob bez vztahu k fotbalu) vzájemně porovnávám v souvislosti s konkrétním bezpečnostním opatřením. Odpovědi aktivních fanoušků jsou označeny (F) před názvem opatření. Rozdíl u jednotlivých odpovědí: Doživotní zákaz vstupu na stadion nepolepšitelným fanouškům – 17,6 %. Zpřísnění zákonů vůči fotbalovým výtržníkům – 17,2 %. Přísnější kontroly při vstupu na stadion – 20,3 %. Soud přímo

na stadionech a zkrácené řízení s fanoušky – 6,0 %. Zveřejnění fotografií a jmen nepolepšitelných fanoušků v médiích – 17,3 %. Posílení pořadatelské služby na stadionech – 40,4 %. Početnější přítomnost policie a její účinnější zásahy – 31,60%.

Opatření vedoucí k eliminaci násilí na stadionech	%
Doživotní zákaz vstupu na stadion nepolepšitelným fanouškům	91,30
(F) Doživotní zákaz vstupu na stadion nepolepšitelným fanouškům	73,70
Zpřísnění zákonů vůči fotbalovým výtržníkům	88,30
(F) Zpřísnění zákonů vůči fotbalovým výtržníkům	71,10
Přísnější kontroly při vstupu na stadion	83,50
(F) Přísnější kontroly při vstupu na stadion	63,20
Soud přímo na stadionech a zkrácené řízení s fanoušky	71,80
(F) Soud přímo na stadionech a zkrácené řízení s fanoušky	65,80
Zveřejnění nepolepšitelných fanoušků v médiích	69,90
(F) Zveřejnění nepolepšitelných fanoušků v médiích	52,60
Posílení pořadatelské služby na stadionech	82,50
(F) Posílení pořadatelské služby na stadionech	42,10
Početnější přítomnost policie a její účinnější zásahy	81,60
(F) Početnější přítomnost policie a její účinnější zásahy	50,00

Tabulka č. 3: porovnání represivních opatření k eliminaci násilí na stadionech

Z výše uvedených odpovědí jasně plyne rozdíl v pohledu aktivního fanouška a nezaujatého člena společnosti. Jediné represivní opatření, na kterém se shodují obě skupiny respondentů, je „Soud přímo na stadionech a zkrácené řízení s fanoušky“.

Závěr k H3: Postoj k efektivnosti jednotlivých represivních opatření jednotlivých skupin respondentů je více než patrný. Ačkoli jedna položka ze sedmi nedosahuje stanoveného 10% rozdílu, třetí hypotézu přijímám. Malý procentuální rozdíl výše uvedené položky přisuzují legitimitě jednání fanoušků na stadionu. Jsou si vědomi vlastního jednání a v případě, kdy dojde k porušení zákona z jejich strany, jsou plně odpovědní za své činy.

6.5 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Ve svém výzkumném šetření jsem se pokusila zmapovat postoje veřejnosti v oblasti diváckého násilí. Dotazníkové šetření mi poskytlo dostatek informací, nicméně vzhledem k specifčnosti subkultury fotbalových chuliganů by bylo vhodné

toto šetření doplnit některou z metod kvalitativního výzkumu. Pro zjištění postojů fotbalových chuligánů by se nejvíce hodila metoda nestandardizovaných rozhovorů.

Značné úskalí v šetření a prostor pro vylepšení poskytuje právě oblast aktivních fotbalových fanoušků, Pokud by i v budoucnu měla šetření probíhat formou dotazníku, bylo by dobré oddělit od sebe jednotlivé druhy fanoušků. Jejich škála, od tleskajících fanoušků s klubovými znaky, až po fotbalové chuligány s neonacistickými vlajkami je široká a je potřeba ji podchytit. Díky tomu bude mít výzkumné šetření reprezentativnější data.

7 ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo popsat současný stav prevence v oblasti diváckého násilí. Popsat vývoj diváckého násilí ve světě a příklady možných řešení. Prevence diváckého násilí na území ČR zaznamenala za posledních patnáct let značné pokroky. Úplná eliminace diváckého násilí je zřejmě utopickou představou a snem hlavně bezpečnostních manažerů fotbalových klubů. Stejně jako ve světě i v České republice učinilo hodně dílčích kroků k minimalizaci fotbalového chuligánství. Jeden z respondentů mi do prostoru pro komentáře poznamenal: *„Jde o to, že „fans“ jsou v dnešní době jakýmsi vyjádřením sama sebe, nechat se strhnout partou je jednoduché, zlepšení situace vidím především v prevenci rizikového chování mládeže, důležité je uvědomit si určité hodnoty, umět si vážit sám sebe i jeden druhého, o umění tolerovat.“*

Bezpečnost na fotbalových stadionech je bezpochyby důležitá, ale fotbalové a jiné kluby by si měly uvědomit, že právě fanoušci dělají atmosféru na stadionu. Pokud má klub fanoušky, kteří fandí, i když se nedaří, jezdí na výjezdy i pokud klub sestoupí do nižší ligy, jsou to ti praví fanoušci a takové by si měl klub hýčkat. Určitý patriotismus a klubismus k fanouškovi patří. Co si kluby přejí? V určitém slova smyslu je již ve sportu znatelná komercializace nejvyšší ligy. Pokud se klubu daří, chodí na stadion hodně fanoušků, respektive platících diváků, kteří se pyšní klubovými znaky (dresy, šály, možná i ponožky) ale když se klubu nedaří, tito fanoušci na zápas nepůjdou. V Hradci Králové je toto znatelné hlavně na zápasech hokejové extraligy. Stadion je plný lidí v dresech, s šálou, ale fandí jen sektor

domácích fanoušků (kotel). Pokud se zápas podaří, je možné, že se na stadionu provede mexická vlna, a stadion tleská. Fanouška poznáte podle toho, zda počká do konce, nebo zda se za stavu 0:5 zvedne ze svého sedadla pět minut před koncem zápasu a odchází na autobus, nebo kamkoli jinam.

V současné době jsou nastavena preventivní i represivní opatření dobře. Důležitá je jejich aplikace do praxe. Kluby mají možnost i návod jak vzdělávat své stvardy. Pokud chtějí s fanoušky pracovat, mají k tomu prostor i možnosti. Velký prostor je pro sociálního pracovníka (profesionála) v klubu. Mezi respondenty byla možnost označená jako možné efektivní řešení k eliminaci násilí na stadionech. Zajímavé je, že respondenti, a to jak fanoušci, tak ne-fanoušci nechtějí finančně a materiálně podporovat fankluby. U těchto dvou odpovědí spatřuji značný nepoměr. Pro kluby plyne ale jasná informace, že i fanoušci chtějí v klubu někoho, kdo by s nimi mohl spolupracovat. Pokud nechtějí zaměstnat speciálního člověka pro tuto práci, je možné oslovit přímo fanoušky prostřednictvím fanklubu a spolupráci navázat.

Dotazník, jako výzkumné šetření v oblasti prevence diváckého násilí, je zajímavým nástrojem. Data získaná z výzkumného šetření jsou dostatečná, nicméně pro úplnost šetření (hlavně v souvislosti s aktivními fanoušky) by bylo dobré dotazníkové šetření doplnit a jinou výzkumnou metodu, nejlépe kvalitativního charakteru (nestandardizované rozhovory). Ve svém výzkumném šetření vidím prostor právě v přesnější specifikaci aktivního fanouška (široká škála mezi aktivním divákem a chuligánem). Názory tak mohou být v této oblasti částečně zkreslené.

Jak vyplynulo z teoretické části mé práce, represivní i preventivní opatření jsou v České republice na dobré úrovni, jde jen o to, zda a jak je kluby chtějí využívat. Každou věc v životě jde dělat buď dobře, nebo špatně.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. SPAAIJ, R. *Understanding Football Hooliganism, A Comparison of Six Western Eurpea Football Clubs*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006. 484 s. ISBN -13 978 90 5629 445 8

2. *Bezpečností politika, kriminalita, divácké násilí*. MVČR [cit. dne 13. 12. 2016].
Přístup z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalita-146433.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

3. SMOLÍK, J. a kol. *Fotbalové chuligánství*. 1. vyd. Karlovy Vary: Zdeněk Plachý – vydavatelství & nakladatelství, 2008. 280 s. ISBN 978-80-903556-3-7

4. ČTK *Piloti Air France zahájili stávkou v době fotbalového Eura. Ráno neodletí spoj z Prahy do Paříže* Aktuálně.cz [cit. dne 15. 12. 2016]. Přístup z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/svetova-ekonomika/piloti-air-france-zahajili-stavku-do-mest-kde-se-kona-fotbal/r~322996882fa511e682380025900fea04/https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/svetova-ekonomika/piloti-air-france-zahajili-stavku-do-mest-kde-se-kona-fotbal/r~322996882fa511e682380025900fea04/>

5. SMOLÍK, J. a kol. *Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií: Barrister & Principal, 2004. 181 s. ISBN 80-903333-0-3

6 KASAL, J. Divácké násilí. In KRAUS, B. a kol. *Sociální patologie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. s. 276 – 291. ISBN 978-80-7041-896-3

7. ŠVEŘEPA, M. *Hooligans a sociální prevence*, in Sociální politika, 6/2002 IN Éthum 43/2005 [on-line] cit 16. 2. 2017 dostupné z <http://socialnirevue.cz/sverepa/doc/hooligans-a-socialni-prevence-sverepa.pdf>

8 KASAL, J. *Násilí na stadionech jako odraz kultury*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 218 s. ISBN 978-80-7435-362-8

9. HAVRÁNEK, B. a kol. *Slovník spisovného jazyka českého*, heslo chuligán. [cit. dne 4. 2. 2013]. Přístup z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php>

10. HAVRÁNEK, B. a kol. *Slovník spisovného jazyka českého*, heslo násilí. [cit. dne 4. 2. 2013]. Přístup z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/644/346010341_94812_20661_631
11. *Football Passions Report of research conducted by The Social Issues Research Centre*. Oxford: The Social Issues Research Centre, 2008. 63 s.
12. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 288 s. ISBN 978-80-247-2907-7
13. CARNIBELLA, G. A kol. *Football violence in Europe. A report to the Amsterdam Group*. 1. vyd. Social Issues Research Centre, 1996. 161 s.
14. SMOLÍK, J. *Fotbalové chuligánství z hlediska extremismu*. Rexter – politicko-sociologický časopis [cit. dne 18.2.2009]. Přístup z: http://www.barrister.cz/strat/rexter/page_print.php?id=7
15. BAŤA, S. *Bohemku čeká MTK Budapešť*. Virtuální Ďolíček [cit. dne 18.1.2.2017]. Přístup z: <http://www.bohemians.cz/clanek/18542/bohemku-ceka-mtk-budapest>
16. HADAS, M. Football and Social Identity: The Case of Hungary in the Twentieth Century. *The Sports Historian*, 2000, roč. 20, č. 2. s. 43-66
17. SERUTI, A. *Antifašistická komedie! Maďarský fotbalový klub vznikl v zakázaném roce. UEFA bleskově reagovala*. Freeglobe [cit. dne 4. 2. 2017]. Přístup z: <http://freeglobe.parlamentnilisty.cz/Articles/14670-antifasisticka-komedie-madarsky-fotbalovy-klub-vznikl-v-zakazanem-roce-uefa-bleskove-reagovala-foto.aspx>
18. *Polští hooligans - historie a tradice prolitá krví*. Eurofotbal.cz [cit. dne 4. 2. 2017]. Přístup z: <http://www.eurofotbal.cz/clanky/polsti-hooligans-historie-a-tradice-prolita-krvi-165156/?forum=1>
19. PACINA, V. *Hokejová pomsta za okupaci*. Idnes [cit. dne 4. 2. 2017]. Přístup z: http://hokej.idnes.cz/hokejova-pomsta-za-okupaci-d0y-/hokej_ms2004.aspx?c=A040325_111628_reprezentace_rav
20. MACHO, M. *Fotbal: vášeň 20. století: historie fotbalu ve faktech, názorech a obrazech*. 2. dopl. Vyd. Praha: Brána, 1999. 466 s. ISBN 80-7243-057-2

21. NOHEJL, T. *Holubec: Nemohl jsem pak čtvrt roku komentovat...* iDnes. [cit. dne 4. 2. 2017]. Přístup z: http://fotbal.idnes.cz/holubec-nemohl-jsem-pak-ctvrt-roku-komentovat-f4n-/fot_pohary.aspx?c=A050403_210423_fot_pohary_rou
22. CUPAL, O. *Přesně 25 let od tragédie. V Hillsborough ztratil příbuzného i Gerrard.* Sport.cz [cit. dne 7. 1. 2017]. Přístup z: <https://www.sport.cz/fotbal/premier-league/clanek/567269-video-presne-25-let-od-tragedie-v-hillsborough-ztratil-pribuzneho-i-gerrard.html>
23. ŠEDIVÝ, P. *Za mrtvé v Hillsborough můžou policie i pořadatelé, konstatoval soud.* iDnes [cit. dne 7. 1. 2017]. Přístup z: http://fotbal.idnes.cz/nove-vysetrovani-tragedie-v-hillsborough-v-roce-1989-fx0-/fot_zahranici.aspx?c=A160426_131011_fot_zahranici_pes
24. *Britská nemoc – díl první (Anglie).* Supporters.cz [cit. dne 4. 2. 2017]. Přístup z: <http://www.supporters.cz/clanek/britska-nemoc-dil-prvni-anglie/3785.html>
25. *Kdo je streetworker?* ČAS – česká asociace streetworku [cit. dne 18. 12. 2016]. Přístup z: http://www.streetwork.cz/index.php?id=184&option=com_content&task=view
26. Trestní zákoník 40/2009 Sb. [cit. dne 4. 1. 2017]. Přístup z <http://www.podnikatel.cz/zakony/zakon-c-40-2009-sb-trestni-zakonik/>
27. *Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.* Probační a mediační služba ČR, [cit. dne 4. 2. 2017]. Přístup z: <https://www.pmscr.cz/trest-zakazu-vstupu/>
28. ČTK. *První fotbalový výtržník dostal zákaz vstupu na stadion.* [cit. dne 13. 12. 2016] přístup z http://zpravy.idnes.cz/prvni-fotbalovy-vytrznik-dostal-zakaz-vstupu-na-stadion-pmk-/krimi.aspx?c=A100613_204155_krimi_mad
29. MARTINŮ, O.; MOKRÝ, P. *Dohoda mezi Českomoravským fotbalovým svazem a Policií ČR.* [cit. dne 4. 2. 2013] přístup z <http://www.policie.cz/soubor/05-dohoda-mezi-cmfs-a-policii-cr.aspx>
30. Martin Synecký. In: HydePark [televizní debata]. ČT24, 19. 11. 2010
31. ČSTA. *Fotbalová asociace ČR podepsala s policií dohodu o spolupráci.* [cit. dne 11. 2. 2017] přístup z <http://www.ctsa.cz/fotbalova-asociace-cr-podepsala-s-ceskou-policii-dohodu-o-spolupraci>

32. KAŠPAROVÁ, L. *Fanoušci budou mít na cesty čestný doprovod – policejní*. [cit. dne 4. 2. 2017] přístup z <http://hradecky.denik.cz/zlociny-a-soudy/fanousci-budou-mit-na-cesty-cestny-doprovod-policejni-20130201.html>
33. *Informace k antikonfliktnímu týmu*. Policie ČR [cit. dne 4. 2. 2017]. Přístup z: <http://www.policie.cz/soubor/galerie-soubory-informace-k-antikonfliktnim-tymum.aspx>.
34. JAVŮREK, P. *Chování sportovních fanoušků v trutnovském regionu*. Hradec Králové, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové. Fakulta pedagogická
35. ZBOŽÍNKOVÁ, P. *Jde to i bez konfliktu*. [cit. dne 7. 11. 2016] přístup z www.policie.cz/soubor/clanek-z-casopisu-guard-c-3-2008-pdf.aspx
36. FC BANÍK OSTRAVA. *Adresný ticketing*. [cit. dne 20. 3. 2015] přístup z <http://www.fcb.cz/fan-zona/vstupenky/adresny-ticketing/>
37. UEFA. *UEFA Supporter Liaison Officer Handbook*. [cit. dne 17. 2. 2017] přístup z http://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/84/35/28/1843528_DOWNLOAD.pdf
38. MALECKÝ, R. *Soudní síň přímo na stadionu*. Lidové noviny [cit. dne 4. 2. 2017]. Přístup z: http://www.lidovky.cz/ln-soudni-sin-primo-na-stadionu-d32-/zpravy-domov.aspx?c=A080506_192936_ln_domov_mtr
39. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido, 2000. 208 s. ISBN 80-85931-76-6
40. ŠIROKÝ, J. a kol. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. 1. vyd. Brno: Computer press, a.s., 2011. 208 s. ISBN 978-80-251-3510-5
41. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 288 s. ISBN 978-80-247-2907-7
42. VAGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5
43. VAGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8

44. *Věkové složení obyvatel v obcích.* ČSÚ [cit. dne 14.2.2017]. Přístup z:
https://www.czso.cz/csu/xh/vekove_slozeni_obyvatel_v_obcich

45. *Obyvatelstvo podle pohlaví.* ČSÚ [cit. dne 14.2.2017]. Přístup z:
<https://www.czso.cz/csu/czso/1-obyvatelstvo-a-rodiny-a-domacnosti-37ubg89xpz>

Příloha 1:

Modelová situace PMS: Fanoušek s trestem „zákaz vstupu na sportovní utkání“

Zde pro lepší přehlednost modelová situace: Soudy často ukládají zákaz vstupu ve značně velké šíři. Uloží například „zákaz vstupu na veškerá fotbalová utkání“. Toto je samozřejmě neuhlídatelné, pokud klientovi probační úředník uložil dle § 77 odst. 1 povinnost dostavovat se podle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie České republiky. V probačním plánu tedy probační úředník upřesní, při jakých akcích bude mít klient povinnost dostavovat se na určený útvar PČR. Toto upřesnění proběhne na základě analýzy trestného činu, rozhovoru s klientem, kdy je třeba zjistit, jakému teamu například fandí, kde se trestný čin odehrál, co bylo spouštěčem trestného činu (např. alkohol, nenávisť k rivalovi – Sparta x Slavia apod.). Na základě této analýzy rizik pak probační úředník rozhodne, kdy je riziko spáchání trestného činu nejvyšší a při kterých zápasech se bude muset klient dostavovat na služebnu PČR, a také v jakém čase. Má-li klient zákaz domácích i venkovních zápasů řekněme AC Sparty Praha a bydlí-li například klient v okrese Praha západ v Rudné u Prahy, bude se muset dostavovat na služebnu PČR v Hostivici. Zde tedy postačí, když se klient nahlásí na příslušném útvaru během poločasové přestávky. Toto aranžmá znemožní klientovi z logistických důvodů účast na stadionu a pro klienta samotného to pak bude znamenat menší časovou zátěž, než kdyby musel strávit na služebně PČR celý zápas. Zde je třeba zdůraznit, že uložení povinnosti dostavovat se na služebnu PČR záleží pouze na úvaze probačního úředníka (§ 77 odst. 1) a není součástí rozhodnutí soudu. Tuto povinnost má také probační úředník možnost kdykoliv v průběhu výkonu trestu upravit, omezit či zcela odstranit. Dále je v probačním plánu upravena například frekvence konzultací na středisku PMS apod. Zde záleží také na tom, jestli má klient kromě TZV i další trest (například podmíněné odsouzení s dohledem či obecně prospěšné práce).